

FORSVARET
For alt vi har. Og alt vi er.

ÅRGANG 74 - UTGAVE 2/2021 - HEIMEVERNSBLADET UTGIS AV KOMMUNIKASJONSSEKSJONEN I HEIMEVERNET

HEIMEVERNET

KJENTMANNEN

Noen ganger får kjentmann Morten Marius Apenes fra Fredrikstad de underligste forespørsler. Han kan ikke alltid fikse alt, men vet som regel hvem som kan.

SIDE 22

*Opplæring i
geriljakrigføring*

SIDE 2

*HVs militære
oppdrag*

SIDE 12

*50 000 døgn
på grensa*

SIDE 34

APENES

BØRSTER STØVET AV GAMLE TEKNIKKER

Heimevernets geriljakurs er tilbake etter over 30 år i dvale.

TEKST: Kristian Kapelrud

Heimevernet startet med trening innen gerilja allerede på 1950-tallet. Denne stridsformen benyttes i tillegg til de andre eller når ordinær angreps- eller forsvarsstrid ikke er mulig. Geriljatreningen i Heimevernet ble gjennomført i tett samarbeid med blant annet amerikanske spesialstyrker. Gerilja defineres som «krigføring utført av selvstendige, mindre avdelinger bak fiendens frontlinjer eller i områder okkupert av fienden.»

– Vi har videreutviklet det historiske geriljakurset, ivaretatt de viktige prinsippene for stridsformen, men også tilpasset kurset til dagens operasjonsmiljø. Gerilja krever mobile og fleksible enheter som kan operere med stor grad av uforutsigbarhet og tilpasningsdyktighet, forklarer sjef styrkeproduksjon i Heimevernsstaben, oberst Asbjørn Lysgård.

Heimevernet starter opp igjen med kompetansebygging innen gerilja fordi dette er kunnskap som er viktig for Forsvaret.

– Dette gjelder både vår evne til å fortsette effektiv krigføring i et okkupert område, men også kunnskap om hvordan en irregulær motstander vil kunne opptre, forteller han.

– Dette er et kurs som krever mye av deltakerne, understreker kommandersersjant og kursleder Espen Brentebråten fra Heimevernets våpenskole (HVVS).

Kurset har lange historiske røtter, og selv om det er lenge siden forrige kurs, bygger det på mange av de samme prinsippene. Kurset er utarbeidet ved Heimevernets Våpenskole i samarbeid med Forsvarets spesialstyrker, Luftforsvaret og Forsvarets Vinterskole.

– Forsvarssjef Eirik Kristoffersen har tidligere beskrevet den «hengemyra» av forsvarsvilje som Heimevernets nettverk vil utgjøre for en eventuell okkupert. Vår evne til å organisere og gjennomføre geriljakrigføring gjør hengemyra langt dypere, beskriver Lysgård.

NYE UTFORDRINGER

– Selve teknikkene har ikke forandret seg så mye, men den teknologiske utviklingen har vært stor. Det er mye vanskeligere å bli usynlig på vidda nå enn det var for bare noen tiår tilbake, sier Brentebråten.

– På et gitt punkt oppi fjellet her kan du observere flere kilometer

i alle retninger. Hvis du da er utstyrt med en termisk kikkert må de som forflytter seg i området gjøre alt riktig for å ikke bli sett, og det er ikke enkelt, utdyper han.

Hensikten med kurset er å gi elevene en innføring i gerilja som stridsform, samtidig som man tar hensyn til krigens folkerett, Genèvekonvensjonene og Forsvarets verdier. Gjennom en god blanding av teori og praksis forberedes kurselevne på eksamensøvelsen «Moskus», som også var avslutningen på de historiske kursene Linge-veteraner holdt for Heimevernet på 50-tallet, forklarer Brentebråten.

– Elevene skal lære seg å bekjempe en fiende ved hjelp av gerilja-teknikker, beskriver Brentebråten.

– Minimalt av det de lærer på geriljakurset læres på andre kurs, og er en god miks av det «gamle» samtidig som vi tar nye hensyn. Droner er for eksempel en utfordring som finnes i dag, men som ikke fantes før, fortsetter han.

SPESIelt SELEKTERTE KURSEDELTAKERE

Kurselevne er spesielt selekterte fra hele HV-Norge. De er på kurset for å lære, men skal også bidra til at HVVS kan lære noe.

– Når kurset er ferdig skal det evalueres, og da vil tilbakemeldingene fra kurselevne spille en stor rolle i den videre utviklingen av kurset. Da vi inviterte distriktene til å stille med elever var det et kriterie at de skulle kunne gi oss gode tilbakemeldinger, slik at vi kan gjøre kurset best mulig, utdyper Brentebråten.

ILLUSTRASJON:
Illustrasjonene er av
Andreas Hauge. De ble
brukt i manus 20-190
Gerilja, utgitt av Heime-
vernsbladet i 1962.

Elisabeth Michelsen
Sjef Heimevernet

AFGHANISTAN. I skrivende stund foregår det en dramatisk utvikling i Afghanistan. Mange av oss i Heimevernet har bidratt i denne operasjonen for å skape forutsetninger for en bedre hverdag for afghanerne. Jobben som er gjort har vært utført på en fremragende måte. Sammen med våre allierte og en rekke sivile aktører er samfunnsinstitusjoner etablert og store militære styrker trent og mentored. Likevel faller strukturene sammen som et korthus kort tid etter at koalisjonen trekker sitt militære bidrag ut av landet. Situasjonen i Afghanistan kan være fjern for mange, og vi vet per nå for lite om hvorfor alt raknet så fort i Afghanistan. Likevel tjener situasjonen som en påminnelse om hvor viktig folket og forsvarsviljen er i vårt demokratiske samfunn. Heimevernet, organisasjonene i Landsrådet og våre samarbeidspartnere i beredskaps-Norge har alle en viktig oppgave som bærere av forsvarsviljen. I fremste rekke står heimevernssoldaten.

JUBILEUM OG GERILJA. Vi er midt i jubileumsåret hvor vi skal minnes historien, feire oss selv og inspirere til utvikling. 6. desember gjennomfører vi for andre gang Uniform på jobben-dagen. Vi ønsker også denne gangen å synliggjøre at vi har et landsdekkende heimevern samt anerkjenne heimevernssoldaten og arbeidsgivernes bidrag til fellesskapet.

Det er også avgjørende at Heimevernet videreutvikler seg kontinuerlig i takt med omgivelsene. I løpet av året har vi gitt ut vår strategi for videre utvikling, Forsvarets Forskningsinstitutt ferdigstiller sin studie og vi gjennomfører sammen med Hæren det første landmaktsforumet i november. Denne gangen er det områdesjefer, innsatsstyrkesjefer i HV og kompanisjefer i Hæren som er målgruppen. Det vil også utgis et konsept for territoriale operasjoner som skal bidra til å sikre utvikling fremover.

I begynnelsen av august startet vi opp igjen geriljakurs i Heimevernet. Det er 20 år siden sist, og kurset gjennomføres tett koordinert med spesialstyrkene, Hæren og Luftforsvaret. Mange har ulike assosiasjoner til

begrepet gerilja, men i denne sammenheng handler det om å kunne operere effektivt på dypet av fiendens linjer, som militære enheter under norsk kommando. Heimevernets egenart med lokal tilhørighet, bredde i kompetanse og innsatsvilje, er et godt utgangspunkt for denne stridsformen.

OPPDRAKSLØSNING. Heimevernet har nå bistått politiet med grensekontroll i nærmere halvannet år og slik det ser ut i dag blir vi stående til januar 2022. Soldatene våre gjør en imponerende jobb som høster stor anerkjennelse. Samtidig har vi tatt flere runder med politiet for å forsikre oss om at samfunnets ressurser blir brukt smart; det gjør de. Kontinuerlig oppdragsløsning er utfordrende for både heimevernssoldaten og arbeidsgiverne. Derfor har vi også stort fokus på å skape mest mulig fleksible løsninger som balanserer frivillighet og plikt. Totalt sett er det min klare oppfatning at oppdraget viser Heimevernets relevans som en landsdekkende gripbar beredskapsaktør.

Styrkebeskyttelse ved havneanløp av allierte fartøy er også løst på en glimrende måte i flere distrikt de siste måneder. Dette er viktige oppdrag som potensielt vil øke i omfang til vinteren når vi igjen gjennomfører en stor vinterøvelse i Norge, Cold Response 2022.

NORMALISERING. Vi er i ferd med å ta tilbake normalen, i det som fortsatt er en unormal hverdag. Årlig trening er den aller viktigste aktiviteten i Heimevernet og derfor prioriterer jeg det høyt. Vi har trent en god del under pandemien, til både hyllest og kritikk. Heimevernsdistriktene har gjennomført dette i god dialog med helsemyndigheter og med godt smittevern. Derfor har vi heller ikke hatt smitteutbrudd på grunn av vår trening. Nå starter vi opp igjen med trening etter sommeren og det er min ambisjon at hele HV skal trene i 2021.

Jeg ønsker dere alle lykke til med oppdragsløsning, trening og jubileumsfeiring i halvåret som vi nå går inn i.

Overalt – Alltid

REDAKSJONEN

Ansvarlig redaktør:
Brigader Morten Eggen, NK/stabssjef HV
Redaktør:
Rådgiver Siv Iren Brænd
Grafisk design:
Seniorkonsulent Tore Ellingsen

PRESSE OG INFORMASJON I HEIMEVERNET

Kommunikasjonssjef HV:
Oberstløytnant Per Gunnar Grosberghaugen
Fagleder kommunikasjon HV:
Rådgiver Stein Cato Nybakken
Combat media team 1:
Seniorkonsulent Tore Ellingsen
Combat media team 2:
Kaptein Rune Haarstad
Spesialist Kristian Kapelrud
Combat media team 3:
Spesialist Jonny Karlsen
Spesialist Helene Sofie Thorkildsen
Presse- og informasjonsassistent:
Flysoldat Theodor Huseby Grønnerød

KONTAKT

Siv Iren Brænd
Telefon: 40028135
Epost: siv.brand@hvbladet.no

Heimevernsbladet
Postboks 393 Terningmoen
2403 Elverum
forsvaret.no/hv

TRYKK

07 MEDIA
Bladet ble sendt til trykk 20. august 2021
OPPLAG
46250

FORSIDEN

Morten Marius Mulvad Moe Apenes (46) er liaison og kjentmann i Oslofjord Heimevernsdistrikt 01.

Foto: Helene Sofie Thorkildsen

FØLG OSS PÅ

INNHold

- 02 NYTT I HV
Geriljakursene er tilbake
- 04 LEDER
Sjef Heimevernets ord
- 08 AKTUELT
Stort og smått fra HV-Norge
- 12 HVS MILITÆRE OPPDRAG
Territorielle operasjoner
- 22 PORTRETET
Morten Marius Apenes
- 30 RESSURSENE SOM MÅ FINNE HVERANDRE
Kommunalt beredskapsråd
- 38 PÅ RETT KURS
Betraktninger om lagførerkurs
- 40 SJEFFSERSJANTEN
Utvikling
- 42 SKYTEUTDANNING
Heimevernets våpenskole
- 48 HISTORIE
Bruken av HV gjennom 75 år
- 50 FOLKETS EGET FORSVAR
Forsvarsvilje og ildsjeler
- 56 AVDELINGSVÅPEN
Fra 1946 til i dag
- 58 HVEM ER VI OG HVA STÅR VI FOR?
Hvor går din grense?

14

BROVOKTEREN

Hvorfor er det viktig å trene på å beskytte en bro midt i ingenmannsland?

OPPDRAGSLØSNING

Når amerikanske ubåter og skip legger til kai i Norge, blir de ofte sikret av soldater fra Heimevernets områdestruktur og innsatsstyrker.

18

22

KJENTMANN

Morten Marius Apenes er HV-kjentmann i Fredrikstad. Det er naturlig at han er med på Fredrikstad havn når Forsvaret, sivile samarbeidspartnere og utenlandske styrker planlegger mottak i forkant av øvelse Cold Response 2022.

HALVANNET ÅR PÅ GRENSA

I mars i fjor var det planlagt med 4000 døgn med grensekontroll, nå har det passert over 50 000 døgn. Det har gitt områdesjefene gode erfaringer med å stå i oppdrag over tid.

34

75 ÅR MED UNIFORM

I 1946 måtte man stille i egne klær da man skulle på HV-trening. 75 år etter bruker Heimevernet feltuniform M 75, først utlevert i Forsvaret i 1980.

54

44

DUGNADSÅND

Ved hjelp av frivillige er Gjeftsjoen fjellgård, som var base for Operasjon Rype under 2. verdenskrig, restaurert. Dugnadsgjengen ønsker å bevare det fysiske minnet om hva som skjedde under krigen og minnet om starten på det norsk-amerikanske samarbeidet.

REDDET AV HV-PATRULJE

TEKST: Jonny Karlsen FOTO: PRIVAT

Bare minutter etter at Willy Jansen (74) hadde falt om på isen, kom tilfeldigvis HV-personell forbi og hjalp til.

Willy Jansen og en turkamerat var i april på fisketur på fjellet i indre Troms ikke langt unna svenskegrensen. Under isfisket ble Willy veldig dårlig, svimmel og kastet opp. Både Willy og kameraten fryktet hjerneslag eller at noe var galt med hjertet.

Willy fikk hjelp av kameraten til å komme seg til hytta de bodde på. Problemet var at her var det verken mobildekning eller dekning på satellittelefonen. Like etterpå kom en patrulje fra Heimevernet tilfeldigvis forbi.

Det var soldater fra Målselv og Balsfjord

HV-område og distriktsstaben i Nord-Hålogaland heimevernsdistrikt (HV-16) som rekonoserte for å bli bedre kjent i teigen sin samt prøve ut rekkevidden på det nye sambandet Heimevernet nylig har fått.

De fikk kontakt med sine folk på en bondegård noen mil unna, som igjen tok kontakt med lege. 25 minutt senere var

legehelikopteret på plass og fikk flydd Willy til UNN Tromsø, der han lå i fem dager. Han fikk etter hvert påvist virus på balansenerven.

– Jeg kan nesten ikke få rost HV-soldatene nok. Dette var folk som opptrådte resolutt og åpenbart visste hva de holdt på med, sier Jansen til Nordlys.

NOREX ARRANGERES IGJEN I 2022

TEKST: Siv Iren Brænd

Etter to års pause på grunn av covid-19, er det i 2022 igjen klart for utveksling mellom Minnesota National Guard og HV.

NOREX står for Norwegian exchange, og dette er den lengste bilaterale utveksling

det amerikanske forsvaret har med noe land. Utvekslingen ble gjennomført for første gang i 1974 og har blitt arrangert årlig frem til 2019. I 2022 arrangeres NOREX fra 24. mars til 7. april 2022.

Soldater fra Heimevernets innsatsstyrker og HV-ungdommer drar til Minnesota i

USA for å lære av US National Guard. Samtidig kommer amerikanske soldater til Norge for å lære å overleve i norsk natur. Hensikten med utvekslingen er å styrke den allerede tette politiske og militære kontakten mellom det norske Heimevernet og Minnesota National Guard.

FRA UGLE TIL VAKTHUND

TEKST: Helene Sofie Thorkildsen

Heimevernets skole- og kompetansesenter har endret navn til Heimevernets våpenskole (HVVS).

De første kursene på Dombås startet allerede i 1947. Skolen ble formelt åpnet av daværende forsvarsminister Jens Christian Hauge i 1948 med navnet Heimevernsskolen Dombås og med våpenskjoldet

vakthund. Skolen var et rent kurscenter for utdanning av befal og fagutdanning. Siden den gang har skolen utdannet over 76 000 befal.

Gjennom årene har skolens aktivitet endret seg fra kun utdanning til også fokus på utvikling og evaluering av Heimevernet. Skolen har de siste årene fått utvidet

ansvar relatert til videreutvikling av Heimevernet.

For å markere endringene og forsterke skolen sin identitet, endres derfor navnet til Heimevernets våpenskole samtidig som våpenskjoldet endres fra den akademiske uglen tilbake til den opprinnelige vakthunden.

NYTT OM NAVN

Oberstløytnant Remi Høyning
Ny stilling: Distriktssjef for Oslofjord heimevernsdistrikt 01

Remi Høyning har jobbet i Forsvaret siden 1993. Han har tjenestegjort både i inn- og utland i forskjellige stillinger både i Telemark bataljon, Etterrettingsbataljonen, Hærens våpenskole og Forsvarsstaben.

– Jeg ser frem til å arbeide sammen med kunnskapsrike og dedikerte medarbeidere i min nye jobb som sjef i HV-01. Det blir også spennende og givende å ta del i organisasjonen HV og det vi representerer.

FRA GRØNNE KLÆR TIL GRØNNE OMGIVELSER

TEKST: Kristian Kapelrud FOTO: Heimevernet

Etter en 16 år lang karriere i Heimevernet, ble den erfarne kommandøren Lyder Karlsen, sjef operasjoner i Heimevernetsstaben, takket av før sommeren.

Karlsen begynte i 2005 som distriktssjef i Trøndelag Heimevernsdistrikt 12, før han i 2012 gikk over til HVST, hvor han har fylt en rekke stillinger.

Karlens karriere startet i juli 1981 da han begynte ved Befalsskolen for infanteriet i Trøndelag (BSIT). Deretter ble han yrkesoffiser i Sjøforsvaret.

– De 16 årene i Heimevernet har vært fantastisk. Både motiverende og med interessante og utfordrende arbeidsoppgaver i et meget godt arbeidsmiljø. Det er også hovedårsaken til at jeg valgte å bli mange år i Heimevernet. Høydepunktet var mine sju år som sjef Trøndelag HV-distrikt 12 med en svært motivert og kompetent styrke- og produksjonsstruktur.

– Heimevernet har utviklet seg i hele perioden med noen faser og milepæler som har vært viktigere enn andre. Implementeringen av kvalitetsreformen 2005-2008 må nevnes. Det viktigste løftet i kvalitetsreformen var, etter min mening, kompetansehevingen ved at HV-områdene fikk tilført befal som lagførere og at innsatsstyrkene ble etablert selv om tilførsel av nytt materiell også var viktig, forklarer Karlsen.

Da han gikk av var han sjef operasjoner, nå har han startet en ny tilværelse som gårdbruker.

– Jeg har et gårdsbruk med korn- og grasproduksjon. Det krever også tid til vedlikehold. Etter 30 av 40 år som ukependler i Forsvaret vil fiske og jakt igjen bli prioritert. Jeg har fått noen jobbtilbud, men har ingen konkrete planer for innværende år. Jeg vil fortsatt holde meg oppdatert og følge utviklingen av Heimevernet, forteller Lyder Karlsen.

Oberstløytnant Tony Platek
Ny stilling: Distriktssjef for Telemark og Buskerud heimevernsdistrikt 03

Tony Platek har tjenestegjort ved Garnisinen i Sør-Varanger, Telemark bataljon, Kampeskadronen, Forsvarets operative hovedkvarter og Hærens våpenskole.

– De siste 18 månedene har jeg jobbet i Heimevernetsstaben, en erfaring jeg tror vil komme godt med i min nye stilling som distriktssjef. I likhet med at HVST skal legge forholdene til rette for at distriktene skal lykkes, må distriktene legge forholdene til rette for områdene. Mitt fokus bør derfor være på områdesjefene. I tillegg må jeg bruke mye tid på mine sivile samarbeidspartnere og egen stab.

SAMLET OM OBJEKTSIKRING

TEKST: Rune Haarstad FOTO: Kristian Kapelrud

For første gang var Hæren, Sjøforsvaret, Luftforsvaret og Heimevernet samt fellesavdelinger samlet for å lære det som alltid har vært Heimevernets kjernekompetanse, å beskytte viktig sivil og militær infrastruktur.

– De som jobber med vakt og sikring i Forsvaret er ofte små avdelinger og miljø, spredt over hele landet. Gjennom «fagkurs objektsikring» har vi nå samlet dem for å gi dem en felles kunnskaps-pakke, sier kursleder Steffan Warren Eriksen fra Heimevernets våpenskole.

Heimevernets våpenskole har fagansvaret for objektsikring i Forsvaret.

– På Dombås holder Forsvarets kompetanse-senter for objektsikkerhet (FKO) til. Vi jobber «24/7» med fagplaner, rutiner, metoder og teknikker for å best mulig beskytte Forsvarets verdier, sier sjefen for FKO oberstløytnant Bjørn Holmvik.

– Jeg er kjempefornøyd med kurset, sier Andrea Resmann fra Hæren.

OBJEKTSIKRING Hele Forsvarets samles for å lære objektsikring. Mathias Mørk Pettersen (Luftforsvaret), Andrea Resmann (Hæren), Christian Hellstrøm (Heimevernet) og Jørgen Iversen (Sjøforsvaret).

– Kurset gir en helhetlig forståelse av faget objektsikring og alt det innebærer. Gjennom å samle de ulike forsvarsgrenene på samme kurs, bidrar FKO til å standardisere måten objektsikring gjøres på, poengterer hun.

Christian Hellstrøm er troppssjef i

Grenland HV-område, HV-03. Han ser nå frem til å komme tilbake til egen avdeling og bidra til å utdanne sine kolleger innen objektsikringsfaget.

– Det er et godt gjennomført kurs som generelt er meget relevant for det oppdraget som HV har, påpeker han.

SOLDATER TIL HEISTADMOEN

TEKST OG FOTO: Tore Ellingsen

I september vil Telemark og Buskerud heimevernsdistrikt 03 (HV-03) først-erke vaktholdet i leiren med en vakt- og sikringstropp. Troppen vil bestå av soldater fra egen teig.

Sjefssersjant Torleiv Nordhus ser frem til daglig aktivitet i leiren som ligger rundt sju kilometer fra Kongsberg.

– Til vanlig er det jo masse aktivitet i leiren, men det har vært litt spesielt i år. Det vil bli en annen atmosfære med soldater fast i leiren, og vi gleder oss til at troppen kommer til Heistadmoen, forteller sjefssersjant Nordhus.

Soldatene som skal inn i vakt- og sikringsstyrken startet rekrutten 19. juli i Vatneleiren i Rogaland. Her skal de

fullføre grunnleggende soldatutdanning og vakt- og sikringskurs i regi av Agder og Rogaland heimevernsdistrikt 08. En av soldatene som skal sikre Heistadmoen er Hanna Rustad.

– Jeg ble nysgjerrig da jeg fikk inn-

kallingen til Heimevernet. Søsteren min ble direkteoverført til HV etter førstegangstjenesten, men jeg visste ikke at de hadde en egen førstegangstjeneste. Jeg synes det er spennende at jeg skal være soldat i nærmiljøet mitt etter vakt og sikringskurset, forteller Hanna Rustad.

Visste du at... Heimevernet har egne nettsider? Sjekk ut forsvaret.no/hv

«MIN SIDE»

TEKST: Benedicte Buer, Seniorrådgiver digitalisering Forsvarets personell- og vernepliktssenter

I november skal Forsvarets nye portal-løsning på internett Min side rulles ut til alle i den første målgruppa, over 60 000 ungdommer. I løpet av 2022 er målet å få på plass de første tjenestene til personell i HV-strukturen.

Min side vil kunne gi tidsriktig informasjon, persontilpassede, digitale tjenester og opplæring til den enkelte. Her kan du logge deg inn med ID-porten og på den måten vet Forsvaret hvem du er som soldat og kan da gi den informasjonen og de tjenestene som er relevant for deg. Målet er at alle vernepliktige, soldater i førstegangstjeneste, ansatte og personell i HV-strukturen og Forsvarets mobiliserbare styrker vil kunne holde kontakten med Forsvaret gjennom Min side.

Min side er fortsatt på prosjektstadiet, men i juni ble den aller første versjonen lansert for noen hundre ungdommer som er kalt inn til sesjon eller førstegangstjeneste. Det jobbes hele tiden med å utvikle nye tjenester og i november skal Min side rulles ut til alle i den første målgruppa, over 60 000 ungdommer. I løpet av 2022 regner Forsvaret med å få på plass de første tjenestene til personell i HV-strukturen.

Prosjektet ledes av Forsvarets personell- og vernepliktssenter (FPVS), men er et tverrfaglig prosjekt med deltakere fra FPVS, Cyberforsvaret, Forsvarsmateriell, IKT, Forsvarets logistikkorganisasjon, Forsvarets mediesenter, styrkeprodusentene og eksterne samarbeidspartnere. HV deltar selvstendig i prosjektet når tjenester for personell i HV-strukturen utvikles.

Områdesjefsundersøkelsen som ble gjennomført høsten 2020 samt brukerintervjuer vi har gjennomført i prosjektet viser at dette er områder der Forsvaret har stort forbedringspotensial. Min side gir Forsvaret mulighet til å kommunisere mer og bedre med alle vernepliktige og er et viktig tiltak for å følge opp disse funnene.

HV-SOLDATEN; LIVREDDER I KRIG OG FRED

TEKST: Andreas Hem, sjefslege HV

HV innfører i år at samtlige personell i områdestrukturen skal få en fast sanitetsutdanning på sin årlige trening. Denne treningen skal sikre troverdig sanitet til soldaten i krigssonen ved å inneholde viktige elementer fra det nye sanitetskonseptet til Forsvaret (Tactical Combat Casualty Care - TCCC), men vil også inneholde Hjerte-lunge-redning (HLR).

Hjertestans kan ramme yngre og helt

friske personer. Tidlig igangsatt HLR øker overlevelsen to til tre ganger. Tiden fra hjertestans til strømstøt er, sammen med HLR, den viktigste faktor for overlevelse.

HV-soldaten med sanitetsopplæring forventes å bistå ved observert hjertestans, og HV vil registrere sine halvautomatiske fastmonterte hjertestartere i det offentlige hjertestartregisteret (www.113.no).

NYTT OM NAVN

Oberstløytnant Svend Roger Ovenstad
Ny stilling: Distriktssjef i Opplandske heimevernsdistrikt 05.

Han har de siste to årene tjenestegjort i Forsvarsstaben etter mange år i Forsvarets spesialkommando.

– Som distriktssjef i HV-05 har jeg en meget viktig stilling som jeg stolt skal videreføre etter beste evne, sa Ovenstad under sjefsskiftet i mai.

Oberstløytnant Øystein Fossum Nilsen
Ny stilling: Distriktssjef i Agder og Rogaland heimevernsdistrikt 08.

Han har bakgrunn fra Hæren, Forsvarets spesialkommando, Garden, grensevakten og Forsvarets vinterskole på Elverum.

– Målet er at HV-08 er like relevant i 2030 som nå, fortalte Nilsen da han tok over.

Oberst Olav Njøs
Ny stilling: Sjef operasjoner i Heimevernstaben.

Njøs har en lang militær karriere bak seg med hovedfokus på spesialoperasjoner ved Forsvarets spesialkommando.

De siste årene har han vært i Belgia som J3 Director ved NATO Special Operations Headquarters.

– Jeg ser frem til å ta fatt på de oppgavene og utfordringene den nye stillingen vil gi.

HVORFOR STÅR HAN PÅ DENNE BRUA?

Av og til kan oppdrag på øvelse virke meningsløse. Men HV-soldatene løser militære oppdrag som er viktig for å forsvare landet og våre verdier.

TEKST: Jonny Karlsen FOTO: Madeleine Skogstad og Theodor Huseby Grønnerød

Midt på vidda en junidag i Finnmark – og ingen mygg. Myggen kommer visst nok ikke før etter Sankthans. Varmt er det også, selv om det blåser. Ifølge de lokalkjente betyr vinden at det snart blir regn igjen.

På brua ved det sentrale veikrysset i Gievdneuoika patruljerer et lag fra Indre Finnmark HV-område. Denne brua er viktig. Uten brua ville en tur mellom Karasjøk og Kautokeino, som normalt tar om lag en og halv time, bety en omvei via Lakselv og Alta på over fem timer.

– Finnmark heimevernsdistrikt 17 er stort. Brua og krysset er et knutepunkt mellom de ulike plassene i distriktet. Derfor er det viktig at denne brua er intakt.

Det sier korporal Nils Johan Bals (43). Han er lagfører for laget som passer på brua under denne heimevernstreeningen.

BETYDNINGSFULLT OPPDRAG

Brua han og laget patruljerer kunne vært hvor som helst i Norge. Å passe på bruer, veiakser og annen viktig infrastruktur er klassiske oppdrag for Heimevernet. Selv

om det under trening og øving kanskje der og da kan føles meningsløst for soldatene, er dette noen av de viktige oppgavene soldater i Heimevernet har.

– For soldater på post så kan enkelte oppdrag virke lite betydningsfulle, men de er viktige totalt sett. Det handler om forsvaret av landet og våre verdier, sier oberstløytnant Per Kristian Dahl.

Han er prosjektoffiser på Forsvarets forskningsinstitutt, og tilhører Heimevernsstaben. Dahl er involvert i prosjektet «Heimevernet mot 2030», hvor Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) gjennomfører en grundig studie av Heimevernets framtidige utforming.

Han forklarer videre at objektsikring er en av hovedoppgavene til Heimevernet.

– I utgangspunktet står Heimevernet på objekter som har betydning for Norges militære forsvarsevne. De objektene må sikres slik at HV sørger for at Forsvaret som helhet klarer å gjøre seg selv klart til strid og til å gjennomføre militære operasjoner. Det er rasjonale for de objektene som HV skal sikre, forteller Dahl.

HAR FORSTÅELSE FOR OPPDRAGET

På Finnmarksvidda har soldatene til korporal Bals tatt seg en liten pause i patruljeringen av brua, selv om de selvsagt er på vakt etter mistenkelig aktivitet. Denne junidagen er det flere medieoppslag om at det skal være delvis solformørkelse, men skyer på himmelen over vidda sperrer muligheten soldatene har for å se dette fenomenet.

Ingen av soldatene er uansett spesielt opptatt av solformørkelsen, men benytter heller pausen til å få i seg noe mat og drikke. I et rolig øyeblikk tar korporal Bals seg tid til å reflektere over at både han og soldatene i laget er fullstendig klar over at det er viktig å sikre de objektene Indre Finnmark HV-område skal beskytte.

– Jeg mener vi stadig får en bedre og bedre forståelse på hvorfor vi er satt til ulike oppgaver. Vi blir godt brifet av lederne om hvorfor vi må gjøre dette. Så soldatene forstår viktigheten, ja, sier Bals, som også tror lokalkunnskapen de har er ekstremt nyttig i oppdragsløsningen.

– Lokalkunnskapen er veldig viktig. I det sivile drar soldatene på fjellet, liker å fiske og kjenner terrenget. Om noen ikke vet, så vet noen andre. Og om noe er unormalt blir det oppdaget ganske fort. Vi er en del av lokalbefolkningen og hvis lokalbefolkningen ser noe unormalt, så får vi vite det ganske raskt, fastslår korporalen.

MANGE VIKTIGE OPPDRAG

Men det er ikke bare objektsikring som er Heimevernets militære oppdrag. Oberstløytnant Dahl viser til at det er flere oppgaver soldatene i Heimevernet må trene på for å være klar ved en eventuell krise eller krig.

– For å kunne ivareta objektene og

forsvarsevnen, handler det om mer enn objektsikring. Blant annet å innhente den informasjon som vi trenger for å kunne avdekke trusler i tide. Dermed må vi drive med overvåking, kontroll og innhentingsoppgaver. Og når trusler oppstår så må vi ha evne til å nøytralisere dem, ergo ha en bekjempnings-evne, forklarer Dahl, som også trekker frem mottak av og tilrettelegging for allierte styrker som en vesentlig oppgave for HV.

– Når allierte kommer til landet og for at de sammen med øvrige deler av Forsvaret skal gis best mulig forutsetninger for å kunne lykkes, har HV en viktig rolle i å sikre at de får den nødvendige trygghet og tilgang til det de har behov for.

PER KRISTIAN DAHL

– Derfor er kanskje den viktigste rollen til HV å samvirke med andre militære og sivile etater i Norge i rammen av totalforsvaret. Det er totalforsvaret som skal forsvare landet. HV har en viktig rolle med å synkronisere den sivile og militære dimensjonen i totalforsvaret slik at vi sammen virker best mulig. Dette er også viktig for våre allierte, fastslår Dahl.

HV I FRAMTIDEN

Gjennom prosjektarbeidet «Heimevernet mot 2030», skal FFI bidra til at Heimevernets organisasjon og aktivitet blir tilpasset oppgavene i fremtiden. Siste delrapport av tre kommer senere i år.

Dahl kan ikke si per nå hva denne rapporten vil konkludere med, men kan røpe at den vil se nærmere på hvordan vi skal kunne håndtere et trusselbilde i endring. Det er kanskje blitt vanskeligere å forstå hva som er i ferd med å skje i tide, fordi det ikke bare er militære virkemidler som en motstander kan bruke for å tvinge gjennom sin vilje. Ulike og sammensatte virkemidler vil kunne benyttes og rettes mot våre sårbarheter der vi minst venter det.

– Derfor bør alle aktørene i totalforsvaret samvirke tettere og HV gjøres mer fleksibel for å kunne øke vår evne til trusselhåndtering. For å kunne fange opp informasjon og utnytte HVs potensial er vi nødt til å spille på nettverket vårt. Dette er noen av de viktigste grepene fremover, mener Dahl.

Den siste FFI-rapporten vil i så måte også handle om HVs evne til å forstå hva som skjer rundt oss.

– Vi må satse mer på egne ressurser for å drive innhenting av informasjon, samt kunne analysere dette slik at vi får god nok etterretning til å kunne håndtere truslene i tide. Det er det siste rapport handler om. Og da understrekes betydningen av samvirke med andre deler av totalforsvaret, våre allierte og sørge for interaksjon med hele HVs nettverk, sier Dahl.

DERE ER VIKTIG!

Matpausen til soldatene i korporal Bals' lag er ferdig. Nye oppgaver venter før årets trening er over. Bals har forståelse for at HV stadig er i endring.

– HV har gått gjennom store endringer og endrer seg stadig i takt med behovet. Det er alltid noe nytt å lære, mener Bals, som trives med å være i Heimevernet.

– Du lærer mye på øvelse og blir kjent med nye folk hele tiden.

Soldatene pakker sammen og gjør seg klar til avmarsj. Med seg på turen får de en motiverende betraktning fra oberstløytnant Dahl:

– Oppdraget til Bals og laget hans er viktig for de andre som skal slåss der. Hvis det objektet de sikrer ikke blir ivaretatt, må andre deler av Forsvaret sette av mer ressurser til å løse problemene.

DETTE ER TERRITORIELLE OPERASJONER

Heimevernets fremste oppgave er å gjennomføre territorielle operasjoner. Grafikken under viser operasjoner i et tenkt HV-distrikt.

1. SITUASJONSFORSTÅELSE

God situasjonsforståelse er viktig for å håndtere en situasjon og en av de viktigste oppgavene knyttet til territorielle operasjoner. Heimevernssoldaten kjenner normalsituasjonen i sitt område og kan

fort oppdage avvik fra dette. Det løses ved patruljering, kontrollposter og overvåkning av veger og viktige områder. Informasjonen som blir hentet inn sendes videre til sammenstilling, bearbeiding og analyse.

2. BESKYTTELSE

Heimevernet har ansvar for å sikre militære og sivile objekter som er viktige for forsvaret av landet. Det kan dreie seg om mottakshavner som har

betydning for allierte, flystasjoner, lagre eller andre objekter. I tillegg beskytter HV vegakser, jernbane og andre områder Forsvaret og allierte må bruke.

3. BEKJEMPE

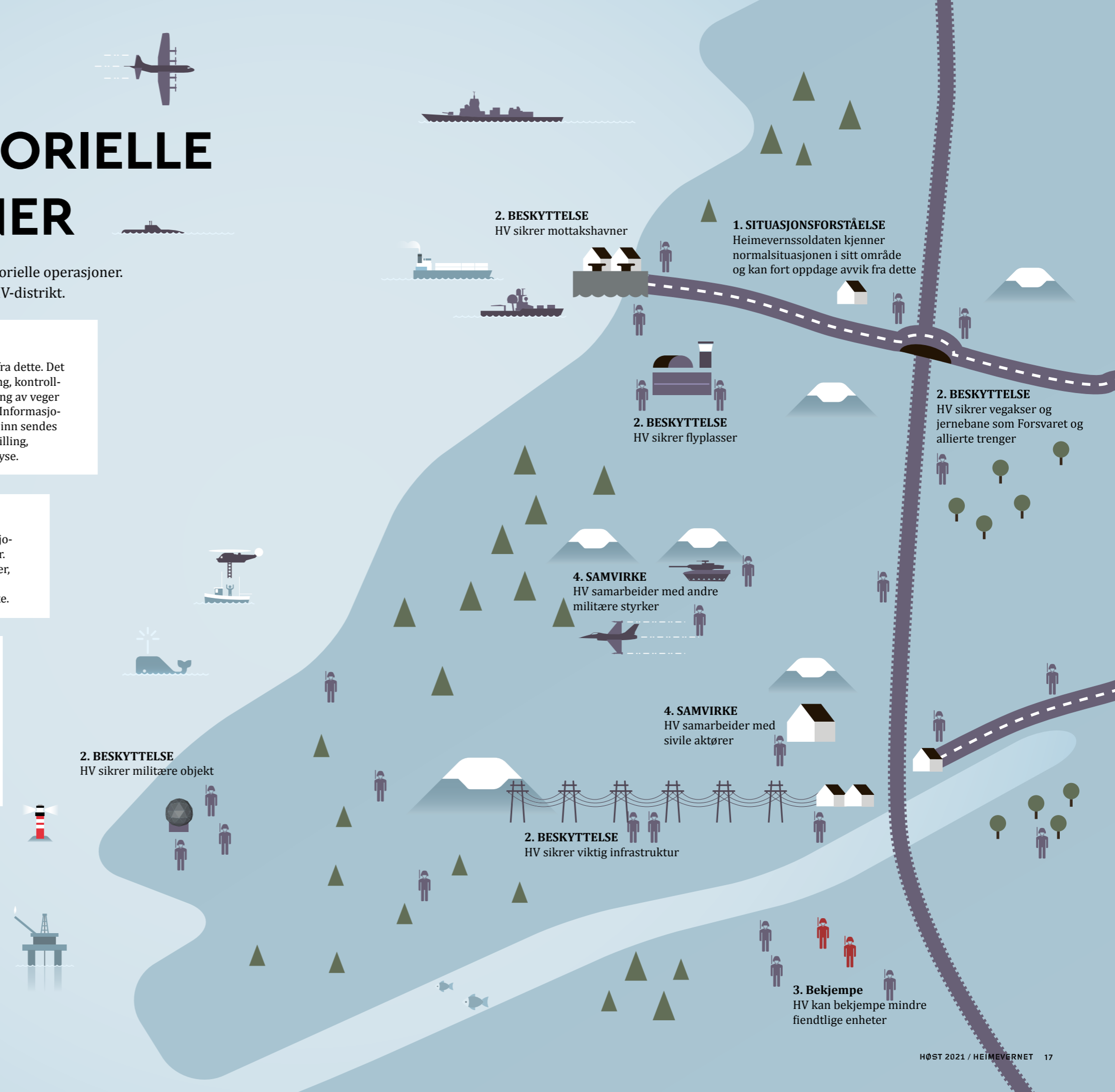
Heimevernet har evne til å bekjempe mindre fiendtlige enheter. Dette vil vanligvis bli gjort for å støtte HVs egne operasjoner, men soldatene kan også brukes til å hjelpe andre landstyrker. Målet er å bekjempe eller nøytralisere trusler

mot HVs oppdrag. For eksempel knyttet til objekter, akser og alliert mottak. For å bekjempe en trussel vil i utgangspunktet HVs innsatsstyrker og utrykningsområder bli brukt. De har større ildkraft og bedre mobilitet enn andre HV-styrker.

4. SAMVIRKE

Det er ikke bare Forsvaret eller allierte styrker som skal forsvare landet. Vår forsvarsevne baserer seg på støtte fra det sivile, eksempelvis innenfor logistikk. Territorielle operasjoner

avhenger derfor av et tett samarbeid og samvirke med totalforsvaret. HV har en sentral koordineringsrolle nasjonalt, regionalt og lokalt for å få dette samarbeidet til å virke.

2. BESKYTTELSE
HV sikrer mottakshavner

1. SITUASJONSFORSTÅELSE
Heimevernssoldaten kjenner normalsituasjonen i sitt område og kan fort oppdage avvik fra dette

2. BESKYTTELSE
HV sikrer flyplasser

2. BESKYTTELSE
HV sikrer vegakser og jernbane som Forsvaret og allierte trenger

4. SAMVIRKE
HV samarbeider med andre militære styrker

4. SAMVIRKE
HV samarbeider med sivile aktører

2. BESKYTTELSE
HV sikrer militære objekt

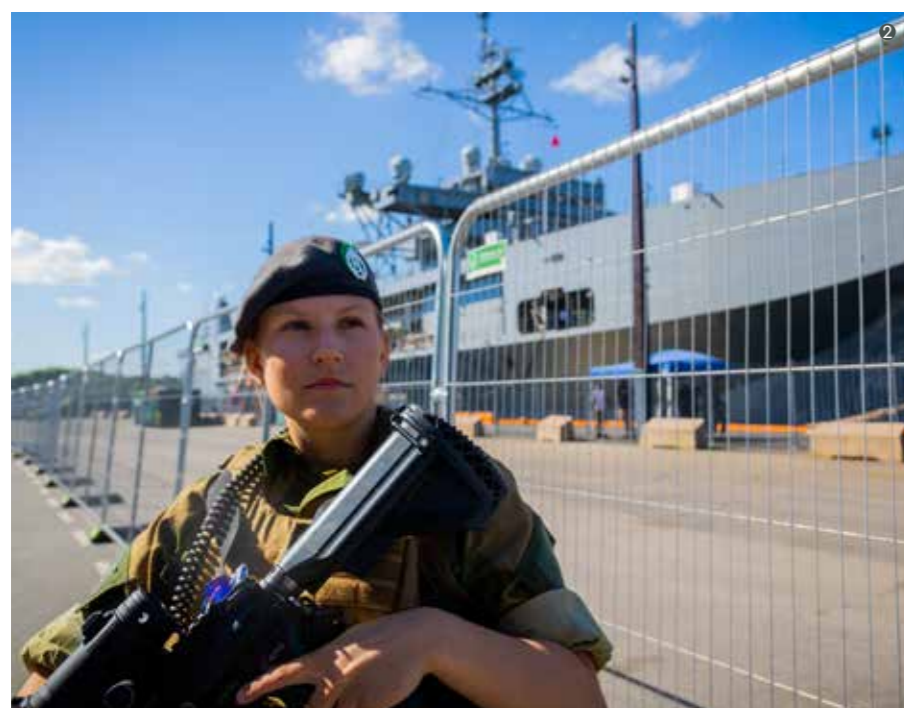
2. BESKYTTELSE
HV sikrer viktig infrastruktur

3. Bekjempe
HV kan bekjempe mindre fiendtlige enheter

ULIK BAKGRUNN SAMME OPPDRAG

De løser samme type oppdrag, men med forskjellig utstyr og bakgrunn. Likevel føler begge at de gjør det beste ut av situasjonen og løser oppdraget med det de har.

TEKST: Jonny Karlsen FOTO: Helene Sofie Thorkildsen og Theodor Huseby Grønnerød

Da den amerikanske reaktordrevne ubåten USS New Mexico skulle legge til kai ved Grøtsund, ikke langt unna Tromsø sentrum i april 2021, var det mye oppmerksomhet rundt det allierte besøket. Lokalpolitikere og deler av befolkningen var skeptiske og det var stor medieinteresse.

Det var multitroppen i innsatsstyrke Claymore i Nord-Hålogaland heimevernsdistrikt (HV-16), støttet av Sjøforsvaret og CBRN-spesialister fra Hæren, som fikk oppdraget med å vokte ubåten mens den lå til kai. Blant disse var hundefører i Claymore, Benedicte Martine Ingesdóttir Forsaa (29) og hunden Tyr.

TRYGG

På slike styrkebeskyttelsesoppdrag har hun og hunden hennes en sentral rolle hver gang.

– Min jobb er å lese hunden og være på i forhold til det hunden gjør. Jeg har aldri kjent på noe frykt når jeg jobber, og jeg føler meg trygg. Selvfølgelig er jeg spent, og mer på jobb under slike oppdrag enn når det er en vanlig øvelse, sier Benedicte.

Hun synes det er betydningsfullt å være med på å beskytte et alliert skip.

– Jeg synes det er veldig givende å løse slike oppdrag, fordi vi får brukt det vi trener på. Samarbeid med andre etater, som for eksempel politi og andre avdelinger i Forsvaret, gjør at vi øker kunnskapen vår for hver gang vi er på et oppdrag. Vi lærer stadig noe nytt som vi tar med oss videre, sier Benedicte, som i det sivile jobber som veterinærassistent i nettopp Tromsø.

SPESIELT MAKKERPAR

Det er ingen tvil om at det er forskjell på ressursene en innsatsstyrke har sammenlignet med et vanlig HV-område. Og spesielt multitroppene er godt oppsatt med sine multikjøretøy som de har arvet etter spesi-

alstyrkene. Innsatsstyrkene trener mer og har blant annet også hundekapasiteter, slik Benedicte og hunden Tyr er et godt eksempel på.

Hundeførerne i Heimevernet har også hunden med seg hjem etter oppdrag. De gir makkerparet en ekstra dimensjon når de jobber sammen. For Benedicte ville det vært merkelig å ta på seg uniformen uten å ta med seg hunden på oppdrag.

– Hunden er jo «halve» meg. Å være hundefører er det jeg kan. Hunden er et unikt verktøy man har med seg som et tillegg. Du har både et våpen på kropp og et våpen i lina.

Hunden bruker sanser som lukt og lyd, samt leter etter ting som skiller seg ut fra det vanlige miljøet. Det gir innsatsstyrken muligheten til å kontrollere store områder på kort tid og frigjør menneskelige ressurser.

– Hunden er jo ikke bare mitt «våpen» eller verktøy. Hunden brukes for alle sin fordel og har vi hund med

HUNDEFØRER

Benedicte Martine Ingesdóttir Forsaa (29) og hunden Tyr er en del av innsatsstyrke Claymore i Nord-Hålogaland heimevernsdistrikt 16. Sammen med Sjøforsvaret og CBRN-spesialister fra Hæren sikret de ubåten USS New Mexico da den lå til kai i Tromsø.

GEVÆRSOLDAT

Da det amerikanske kommandoskipet USS Mount Whitney lå ved Akershuskaia i Oslo var det Stine Vesten (24) og Ljabru HV-område som voktet kaien. De samarbeidet med Sjøforsvaret og hundetjenesten fra Hæren og HVs innsatsstyrker.

”

– *Hunden er et unikt verktøy man har med seg som et tillegg. Du har både et våpen på kropp og et våpen i lina.*

Benedicte Martine Ingesdóttir Forsaa

1 FARTØY

USS «Mount Whitney» (LCC-20) er et amfibisk kommandoskip av Blue Ridge-klassen, i tjeneste i U.S. Navy siden 1971. Det er flaggskipet i USAs 6. flåte og fungerer som kommando- og støtteplattform for Naval Striking and Support Forces NATO.

2 MULTI

MB Multi III er en ombygd versjon av MB 290. Med hjelp av Arctic Truck ble konseptet MB Multi startet i 2001 da Forsvaret hadde bruk for en mobil angrepsplattform som kunne brukes i utenlandstjeneste. HV har hatt MB Multi siden 2017.

3 TYR

Hunden Tyr er av rase Malinois. I tillegg til at Tyr jobber som tjenestehund i Heimevernet, bidrar han også til søk og redning.

på oppdrag så er det alle sin ressurs. Den løser oppdrag og gir mye informasjon. Når vi går streif eller er rundt på de forskjellige stillingene, så er det en trygghet med å ha hund med seg, sier Benedicte.

MANGLET IKKE RESSURSER

I juni 2021 la det amerikanske kommandoskipet USS Mount Whitney seg til ved Akershuskaia i Oslo. De byttet mannskap og fikk etterforsyninger før de dro videre til øvelse «Baltops». Heimevernet fikk også her ansvaret for styrkebeskyttelsen og oppdraget ble gitt til Ljabru HV-område.

Selv om det denne gangen var et heimevernsområde og ikke en innsatsstyrke som sto for vakt holdet, syntes ikke HV-soldat Stine Vesten (24) fra Oslo at de manglet ressurser til oppgaven.

– Jeg føler at det er god sikkerhet rundt oppdraget og ekstremt godt planlagt. Vi har fått alt av utstyr vi trenger for å kunne løse oppdraget og føle oss trygge, sier Stine. Ljabru HV-område samarbeidet med hundetjenesten i Hæren og

Agder og Rogaland heimevernsdistrikt 08 under oppdraget. Likevel hadde ikke Stine en hund å støtte seg til, slik som Benedicte, men «kun» sitt eget våpen.

– Som kvinne har man kanskje ikke den samme autoriteten som de fleste menn. Så kanskje en hund hadde hjulpet der, ler hun.

– Skal jeg være litt seriøs så føler jeg folk har respekt når man står i uniform. Så det å holde et våpen i hånden er absolutt nok for meg, sier Stine, som faktisk var på sitt første oppdrag som HV-soldat.

OPPDRAK I HJEMBYEN

– Jeg synes det har vært veldig gøy. Det er morsomt at man er med på et skarpt oppdrag med styrkebeskyttelse og at man får brukt de ferdighetene man har lært i førstegangstjenesten, sier Stine, som i det sivile jobber som eiendomsforvalter i Oslo kommune. Hun hadde førstegangstjeneste i 2. bataljon på Skjold i Troms i 2015 til 2016. Stine innrømmer at det var litt spesielt å løse oppdrag for Heimevernet i hjembyen Oslo.

– Det er kult å være i Oslo i uniform. Man forbinder ikke Forsvaret med å løse oppdrag inne i byen. Det er ekstra gøy at man kan gjøre HV-tjeneste i kjente trakter, smiler hun.

Stine er imponert over sine medsoldater som hun har løst oppdraget sammen med.

– Det er veldig mange i HV-området med gode utdannelser og gode jobber. Ressurssterke folk som har mye å komme med. Jeg hadde litt fordommer mot Heimevernet på forhånd og tenkte at det kanskje ikke var så seriøst. Men folk er ekstremt seriøse og har mye i ryggsekken som de kan bidra med, mener Stine.

MYE KOMPETANSE

Samme oppfatning har Benedicte om sine medsoldater i innsatsstyrke Claymore.

– Det er folk her med mye kompetanse fra det sivile, men også militært. Det gjør at alle tenker annerledes. Det er veldig givende å jobbe med personell som har et så høyt nivå og der man ser

nivået bare blir høyere og høyere for hvert oppdrag, samtidig som hver enkelt stiller mer og mer krav til seg selv, sier Benedicte, som har deltatt på flere styrkebeskyttelsesoppdrag.

Hun synes Claymore har veldig gode ressurser til å løse oppdragene de får.

– Til dette oppdraget ble multitroppen i innsatsstyrke Claymore brukt. De er veldig rutinerne og godt rustet for å løse denne type oppdrag. De har i tillegg mye tilgjengelige ressurser for å håndtere en eventuell truende situasjon.

Både Benedicte og Stine ønsker å løse oppdrag så bra som mulig, selv om de har forskjellig bakgrunn, utstyr og tilhører henholdsvis en innsatsstyrke og et HV-område.

– Vi er stolte av å kunne bistå allierte. Heimevernet viser med dette at vi har dyktige soldater som klarer å løse oppdrag på et høyt nivå uavhengig om vi kommer fra en innsatsstyrke eller et HV-område, fastslår de begge.

DEN LOKALE FIKSEREN

Uansett hvor du befinner deg i Norge er du i teigen til en HV-kjentmann. Morten Marius Mulvad Moe Apenes (46) er liaison og kjentmann i Fredrikstad – en etterspurt sådan.

TEKST: Stein Cato Nybakken FOTO: Helene Sofie Thorkildsen/Joakim Tunæs

Det er slutten av juni og vårregnet har festet grepet om Borg Havn i Fredrikstad. Med hjelm og gule vester gjør en gruppe mennesker seg klare til en to timers spasertur rundt på havneområdet. Borg Havn strekker seg fra Utgårdskilen i sør til Sarpsborg i nord og er på ufattelige 600 000 kvadratmeter. Den er naturlig nok én av Norges viktigste mottakshavner militært sett og en selvfølgelig samarbeidspartner når større militærøvelser planlegges i Norge. Akkurat denne dagen avholdes den første av flere site-surveys i forkant av storøvelsen Cold Response 2022. Altså en omvisning der de som skal delta på øvelsen får informasjon og mulighet til å stille spørsmål om mulighetene som finnes. Offiserer fra flere NATO-land er representert og midt i mengden mingler liaisonoffiser og HV-kjentmann Morten Marius Apenes fra Oslofjord heimvernsdistrikt 01. Han snakker ivrig og gestikulerende med alle som spør og det er mange. Det kan virke som om flere av de utenlandske gjestene kjenner han igjen fra da de sist var her under Trident Juncture i 2018.

- Jeg var objektsjef på Borg havn i flere år og senere liaisonoffiser i to skarpe sikringsoppdrag på samme objekt, så jeg har en del erfaring på akkurat dette som er verdifull for andre. Så vet jeg jo at vi kommer til å få styrkebeskyttelsesoppdraget i forbindelse med øvelsen også denne gangen og da er det lurt å være med i de

innledende diskusjonene, sier Apenes. I dag er han først og fremst med som HV-kjentmann. Når så mange land kommer for å øve i Norge vil det dukke opp saker og spørsmål som må avklares lenge før avdelingene seiler inn på denne havnen. Kjentmannen klarer som kjent ikke å fikse alt, men han vet hvem som kan gjøre det.

- Min jobb her er å svare på spørsmål og se etter muligheter som gjør oppdragsløsningen for gjestene lettere. Akkurat nå snakket jeg med en fransk avdeling om husrom under øvelsen. Det var et trivielt oppdrag, men typisk likevel. For 14 dager siden hjalp jeg til med en case for spesialstyrkene, i dag er det NATO og neste uke er det møte med den nye beredskapssjefen i Fredrikstad Kommune, sier han.

Han presenterer seg ofte som «forsvarets lokale ressurs» for å gjøre det enklere. Tillitt er nøkkelen til suksess.

- Derfor det er så viktig at det forvaltes smart når vi får uniformerte gjester. Samfunnet rundt oss ser ikke forskjell på HV-soldater og andre. Og når alle i uniform har dratt igjen, er nettverket det samme og vi er helt avhengige av kontinuitet og tillitt her vi skal virke, forteller han.

”

- For 14 dager siden hjalp jeg til med en case for spesialstyrkene, i dag er det NATO og neste uke er det møte med den nye beredskapssjefen i Fredrikstad Kommune.

Morten Marius Mulvad Moe Apenes

HISTORIEN

Morten Marius innrømmer at kjentmannsrollen tar mer og mer tid, men med en fleksibel arbeidsgiver og familie får han det til å gå rundt. Til daglig er tobarnsfaren kreativ leder i en bedrift i Fredrikstad som jobber med digital markedsføring. Rollen som liaison og kjentmann har han hatt i fire år.

Det er mange hundre kjentmenn i Heimevernet, men flere vi har snakket med ønsker ikke å stå frem fordi rollen ofte innebærer å jobbe sammen med norske og allierte spesialstyrker som har behov for skjerming. Men før vi går videre, la oss se på HV-kjentmann i et historisk perspektiv.

23. september 1953 gikk det ut et brev til alle 18 heimevernsdistrikter fra generalinspektøren for HV, Mons Haukeland. Her ba han alle HV-områder om å ta ut menn som skal spesialisere seg som kjentmenn. Skrivet forklarer også inngående hvilke kvaliteter disse soldatene bør ha. Her er noen:

«Kjentmannen må være pålitelig, gløgg og energisk. Han må ha sunt omdømme, god fysikk og utviklet orienteringssans. Han må kjenne og være kjent av befolkningen i området slik at ikke dørene blir stengt for ham om han skulle komme ved nattetider.

Han må kjenne til postkontorer, telefon og telegrafstasjoner, og må ellers vite i hvilke hus det finnes telefon.»

Mye har skjedd siden Haukeland skrev brevet, men prinsippet har vært det samme helt frem til i dag. Det vil si - «frem til i dag» er et relativt begrep.

HV - EN NY TID

Om du gjør et kjapt googlesøk nå kan du lett få inntrykk av at begrepet «HV-kjentmann» forsvant med badevannet da Heimevernet gjennomgikk det mange hevder var en nødvendig ren-selsesprosess med Kvalitetsreformen i 2003. På begynnelsen av 2000-tallet var det politisk enighet i Norge om at freden var kommet for å bli og at Forsvaret måtte innrettes deretter. For Heimevernet innebar reformen en reduksjon av styrken fra 83 000 til 50 000 soldater, men like viktig en dreining vekk fra og være et invasjonforsvar til å trene på objektsikring og det, som på militærsk, heter «lavintensitetskonflikter». Stortinget skrev dette om fremtidens heimevern:

«Spesielt viktig er bistand for å forebygge og bekjempe terroranslag som politiet har primæransvaret for å håndtere.»

Det som tradisjonelt hadde vært Heimevernets oppgaver skulle

ikke lenger bestemme størrelsen på strukturen og budsjettene. Det nye Heimevernet skulle bli mer relevant for krisehåndtering og støtte til det sivile.

Nå 20 år senere ser verden annerledes ut – også her i vår nordlige utkant. Norge er NATO i nord og den geopolitiske interessen for nordområdene er en helt annen enn for 20 år siden. Nå flexes det militære muskler fra begge sider tett inntil norsk territorialfarvann. Den tidligere nevnte øvelsen Cold Response 2022 har som mål å trene alliert forsterkning av Nord-Norge. At Cold Response blir den største arktiske militærøvelsen i Norge siden den kalde krigen, vitner om at interessen for dette området er økende, også blant våre allierte.

VAR KJENTMANNEN DØD?

Hvis vi forutsetter at HV-kjentmann ikke var død, men snarere har vært en sovende ressurs i Heimevernet siden 2003. Hvor passer han inn i dag om han vekkes fra dvalen? Overalt, skal det vise seg. Heimevernet er blitt færre, men kvalitativt bedre. Uansett hvor du befinner deg i Norge er du i teigen til en HV-kjentmann. En grunnkjent HV-soldat som kjenner byen eller bygda og menneskene som bor der. HV er den eneste delen av Forsvaret som er til stede over hele landet. Det bidrar til en unik situasjonsforståelse over hele landterritoriet. HV-soldatens lokalkunnskap, nettverk og sosiale kapital i egen by eller bygd er med andre ord en etterretningsoffisers drøm.

Er det én ting oppdragene i Afghanistan og andre steder i verden har lært oss siden 2002, er det hvor viktig lokalkunnskap og nettverk er for oppdragsløsningen. I 2017 uttalte daværende sjef HV, Eirik Kristoffersen til HV-Bladet at det var flere operasjoner i Afghanistan som det ikke hadde vært mulig å gjennomføre om de ikke hadde hatt med seg folk som var kjent i området. Én avdeling som altså har skjønt dette i Norge er Forsvarets spesialkommando (FSK). Per i dag er FSK den største forbrukeren av HV-kjentmann. Det bekrefter også Morten Marius.

ULIK TANKEGANG

- FSK og Luftforsvaret er nok de jeg jobber mest med og det har tatt meg litt tid å forstå hvordan de tenker. Hva man spør om er ikke alltid det man lurte på. Det har vært veldig lærerikt og det har også gjort at jeg har måttet utvide nettverket mitt i andre retninger. Jeg har oppdaget at militær og sivil tankegang ofte er veldig ulik. Utfordringen er å skjønne forskjellen og bidra til løsning. Mange av utfordringene jeg får er trivielle, men veldig konkrete. Det kan være adgang til bygg, landingstillatelser på tak eller andre veldig spesifikke konstruksjoner og områder, sier han.

”

– Kjentmannen må være pålitelig, gløgg og energisk.

Heimevernssjef i 1953, Mons Haukeland

Morten Marius mener at å bruke lokale ressurser bør være et naturlig ledd når operasjoner i en ukjent teig skal planlegges.

- Utfordringen er jo størst hos de vi skal betjene og samarbeide med. Om ikke vi brukes, får vi heller ikke samhandlet. Hos meg var det litt som en propp. Når jeg først åpnet for å være en lokal fikser har det periodevis vært bra med aktivitet og utfordringer, sier han.

Han innrømmer at det tidvis kommer underlige forespørslar. Oppdrag han i retrospekt kanskje skulle sagt nei til. Som å skaffe 60 markører til et PLIVO-scenario (pågående livstruende vold) med Forsvarets spesialstyrker og politiet på en skole i Fredrikstad.

- Samtidig tenker jeg at vår rolle er å være vertskap i vår teig. Den beste måten å bli kjent på er å jobbe sammen. Ved å være på tilbyderer har man en gyllen anledning til å eie sin egen teig, lære hvordan andre jobber, spille andre gode og vise frem hva HVs egenart er. Det er forbausende få andre grønnkledder som kjenner vår organisasjon, sier han.

VEKKET TIL LIVE

Han synes det er bra at kjentmannsressursen er blitt aktualisert igjen under Eirik Kristoffersen og Elisabeth Michelsen. Morten Marius ønsker ikke å være anonym, som andre tar til orde for.

- Som liaison håndterer jeg også pressehenvendelser, og det rimer sånn sett dårlig med å være anonym. Mulig det er andre som sitter med helt unik kjennskap, men internt hos oss er jeg åpen med mitt nettverk sånn at andre skal kunne ta opp tråden om jeg

blir indisponert. Sånn sett skal ikke det være et svakt punkt. Det er holdningen og evnen som er nøkkelen. For at dette skal fungere er man helt avhengig av et godt samarbeid med områdesjef. Min nærmeste sjef Lasse Martinsen er tydelig på intensjon, så er det min jobb å handle utfra den. Jeg tror mange områdesjefer tar møtene i beredskapsråd, kommune og politi selv, og da kan det bli en flaskehals og lite handlingsrom for en liaison, sier han.

Gir det deg noe å ha denne rollen?

- Absolutt. Det er tilfredsstillende at andre kan nyte godt av det nettverket jeg har. Min erfaring er at det nesten ikke er grenser for hva du kan få til om du bare forstår hva oppdraget er og de forstår at de er nøkkelen for å lykkes.

Bør HV-kjentmann være en fri og uavhengig rolle eller bør det retningslinjer til, mener du?

- Det hadde nok ikke vært dumt med noen overordnede retningslinjer. Imidlertid er ikke HV-kjentmann i Fredrikstad det samme som HV-kjentmann mange andre steder. Jeg synes det gir mening å tenke liaison og kjentmann som to sider av samme sak. For min del er det ikke alltid et tydelig skille mellom liaison og kjentmann. Jeg er liaison på vegne av egen avdeling, i forberedelser og oppdragsløsning. Når jeg tilrettelegger for andre gjesteavdelinger er jeg kjentmann, men jeg bruker det samme nettverket og de samme erfaringene. Vi skal ikke fikse alt, men vi kan peke på noen som kan hjelpe deg videre. Gevinsten er smidigere løsninger, lokalt eierskap og ikke minst innsikt i andres operasjonskonsept. Det er selve nøkkelen til samarbeid, sier han.

RESSURSENE SOM MÅ FINNE HVERANDRE

Viktigheten av kommunale beredskapsråd ser man først når en krise er et faktum.

TEKST OG FOTO: Tore Ellingsen

Under en krise er det viktig at lokale ressurser finner hverandre raskt. Å få oversikt over hva andre i et lokalsamfunn kan bidra med må starte i det daglige. Derfor anbefaler Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) alle Norges kommuner å ha et kommunalt beredskapsråd.

I Eigersund kommune har de hatt beredskapsråd i mange år, noe som har vist seg til stor nytte blant annet under ekstremværet «Synne» i 2015.

– Hos oss er det kommunale beredskapsrådet et forum for gjensidig informasjon, drøfting og koordinering av beredskapsarbeid i kommunen. Det er også en sentral arena for samvirke på lokalt plan, ettersom nøkkelfaktoren i samvirke er kjennskap til hverandres organisasjon, roller og funksjoner. Det har også en rolle i å samordne og utveksle informasjon om øvingsaktivitet på lokalt nivå, forteller Leif E. Broch.

Han er kommunikasjonssjef i Eigersund kommune, og han har også det overordnede administrative ansvaret for beredskap. I tillegg har han et brennende engasjement for beredskap etter 24 år som områdesjef i Heimevernet.

Flere storflommer har gjennom årene bokstavelig talt strømmet gjennom Eigersund kommune. Da har det vært viktig at beredskapsaktørene i kommunen kjente til hverandre før vannmengden i elvene steg. To ganger i året møtes beredskapsrådet for å oppdatere hverandre om hvem de er og hvilke ressurser de har tilgjengelig.

Selv om DSB anbefaler alle kommuner å ha beredskapsråd, er det foreløpig ingen faste rammer om hvordan rådet skal fungere. Som representant fra kommunen har Broch deltatt i Mulighetsstudien - Vurdering av nasjonale og regionale øvings- og kompetansesentre for økt samvirke blant beredskapsaktørene. Studien er utarbeidet av en tverrsektoriell arbeidsgruppe på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet (JD) til Direktoratet for

samfunnssikkerhet og beredskap (DSB). Her tok de også for seg beredskapsrådene i kommunene og anbefalte at de ble et lovkrav og at struktur og innhold ble likt for alle kommuner.

– I Eigersund kommune har vi tatt utgangspunkt i den overordnede risiko- og sårbarhetsanalysen (ROS-analysen) og beredskapsplan når vi har satt sammen beredskapsrådet. På den måten sikres det at sentrale beredskapsaktører som frivillige organisasjoner og næringsliv også blir representert i rådet, forteller Leif E. Broch.

Det er lett å forestille seg at beredskapsrådet samles og setter stab når det er en lokal krise, men slik er det imidlertid ikke i Eigersund.

– Det som har vært viktig for oss er at beredskapsrådet ikke har noen formell operativ funksjon. Når vi setter krisestab, har vi samme struktur som i den daglige drift av kommunen. Da er det kommunaldirektøren som leder krisestaben og ordføreren som er ansiktet utad. Gjennom beredskapsplanen vi har kan vi invitere aktuelle aktører fra beredskapsrådet og andre inn i kriseledelsen. Da er det viktig at vi har hatt jevnlig møter med rådet, slik at medlemmene av rådet kjenner hverandre og vet hvilke ressurser de forskjellige aktørene har.

Heimevernet er en del av beredskapsrådet til Eigersund kommune.

– Under ekstremværet «Synne» i 2015, var det naturlig at vi fikk inn områdesjef i Eigersund HV-område i den kommunale kriseledelsen. I slike kriser er det gull verd å få inn et stort antall mennesker som allerede fungerer i et system. I tillegg er det til stor hjelp at de har uniform, og det gir en helt annen autoritet. Når vi får heimevernssoldatene til å sperre av en bro, ja da er den stengt. Det blir ikke samme diskusjonen som om noen sivile står på broen, avslutter Broch.

KRISESTAB: Når kommunen setter krisestab tar de med seg de ressursene som trengs fra beredskapsrådet inn i krisestaben. Bilde er fra Sokndal kommune da de satte krisestab under en skogbrann i 2019. Sokndal er nabokommunen til Eigersund kommune.

KOMMUNALT BEREDSKAPSRÅD

Beredskapsrådet består ofte av lokale aktører fra politisk og administrativ ledelse i kommunen, representanter fra private og offentlige samfunnssikkerhetsaktører som eiere av kritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner, næringsliv, frivillige organisasjoner, politi, Sivilforsvaret og Forsvaret. Det kommunale beredskapsrådet er naturlig å involvere i arbeidet med helhetlig ROS, overordnet beredskapsplan og øvelser.

Direktoratet for samfunnsberedskap (DSB) anbefaler kommunene å etablere beredskapsråd i motsetning til fylkesberedskapsråd som er lovpålagt. Det er en viktig arena for å ivareta samordningsrollen innen samfunnssikkerhetsarbeidet i kommunene.

I DSB kommuneundersøkelse fra 2021 svarte 75 prosent av kommunene at de har etablert kommunalt beredskapsråd, 21 prosent har ikke gjort det og 4 prosent er ikke sikker.

FYLKESBEREDSKAPSRÅD

Fylkesberedskapsråd er lovpålagt, og skal oppnevnes av statsforvalteren som også leder rådet. Det skal kalles inn til møte minst en gang i året og når det er behov for å samordne krisehåndteringen i fylket.

Rådet skal bestå av representanter for regionale aktører med ansvar for kritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner, ledere fra politiet og øvrige nødetater, Forsvaret, Sivilforsvaret, frivillige organisasjoner, fylkeskommunen og statlige etater med vesentlige beredskapsoppgaver i fylket. Statsforvalteren kan invitere andre aktører. Sammensetningen av rådet kan variere i forhold til krisens art.

HVA TENKER MEDLEMMENE I RÅDET OM KOMMUNAL BEREDSKAP?

Beredskapsrådet består av representanter for Eigersund kommune og representanter fra etater, bedrifter og frivillige organisasjoner som er aktører i beredskapssammenheng i kommunen.

Rådet ledes av ordføreren. Fra Eigersund kommune skal kommunedirektør, helse- og omsorgssjef, beredskapsansvarlig, informasjonssjef og leder av kommunens kriseteam delta.

Følgende skal inviteres til å delta som fast medlem:

- Politiet
- Heimevernet
- Sivilforsvaret
- Røde Kors
- Havnefogd
- Dalane Energi IKS
- Den Norske Kirke

I tillegg inviteres andre aktuelle beredskapsaktører i Eigersund kommune til å delta etter ordførerens bestemmelse. Rådet skal møtes minimum en gang i året. Kommunen er ansvarlig for å kalle inn til møte og har sekretariatsansvar.

Beredskapsrådet er et forum for gjensidig informasjon, drøfting og koordinering av beredskapsarbeid. Rådet har ikke beslutningsmyndighet.

ØRJAN VOLD

Daglig leder Enida AS

Hvorfor er det viktig med kommunalt beredskapsråd?

Det er viktig å få koordinert alle som kan bidra inn mot fremtidige beredskapssituasjoner slik at vi er godt rustet til å håndtere disse.

Hvorfor er du med?

Dalane Energi/Enida er ansvarlig for strømforsyningen, som er en del av den kritiske infrastrukturen i kommunen. Det er viktig og nyttig at vi kan spille en rolle i både planlegging og i reelle situasjoner.

Hva bidrar du med inn i rådet?

Vi bidrar med innspill til kommunale beredskapsplaner og når det er beredskapssituasjoner er vi tilstede for å sørge for en sikker strømforsyning.

Hva har det å si for den lokale beredskapen?

Det er viktig at kommunen involverer flest mulig relevante aktører innen sitt geografiske område i planleggingen for beredskapshendelser. Da kan en lettere få til et godt og koordinert samarbeid i skarpe situasjoner hvor liv, helse og andre verdier kan stå på spill.

ODD STANGELAND

Ordfører Eigersund kommune

Hvorfor er det viktig med kommunalt beredskapsråd?

Det er viktig med et beredskapsråd som fungerer som rådgivere når kommunen og andre aktører i rådet planlegger eller utøver beredskapsarbeid. Dette gjelder i for eksempel arbeide med risiko- og sårbarhetsanalysen (ROS), beredskapsplaner, kartlegging av eksterne ressurser som det kan bli behov for i en hendelse der det kreves mange «hender», utstyr, plass, lokaler etc.

Hvorfor er du med?

Ordføreren er leder av beredskapsrådet. Min rolle må ikke forveksles med kommunedirektøren som har ansvaret for den kommunale beredskapen, og som også leder det operative beredskapsarbeidet.

Hva bidrar du med inn i rådet?

Ordføreren er kommunens ansikt utad i en krise og er derfor sentral i håndteringen av en hendelse. Jeg bidrar med ledelse av rådet og har god kontakt med politisk/administrativ ledelse, i tillegg til at jeg bidrar med det «folkevalgte perspektivet». Mange hendelser krever også jobbing mot sentrale myndigheter i etterkant.

Hva har det å si for den lokale beredskapen?

Noe av det viktigste med beredskapsrådet er at de ulike aktørene blir kjent med hverandre, hva som finnes av ressurser og hvor de finnes. Det å bli kjent med hverandre senker alltid terskelen for å ta kontakt når det trengs.

SVEIN OSKAR WIGESTRAND

Beredskapsleder i kommunen

Hvorfor er det viktig med kommunalt beredskapsråd?

Det er viktig å kunne få støtte og rådgivning i og under hendelser, videre er det viktig å ha kjennskap til hvilke ressurser som er tilgjengelige i de forskjellige fag og roller.

Hvorfor er du med?

Det er naturlig at jeg er med som beredskapsleder i Eigersund kommune.

Hva bidrar du med inn i rådet?

Jeg holder oversikten over ressursene i kommunen. Jeg kjenner deltakerne og hva de/deres bedrifter står for ressursmessig. Ellers hva som måtte komme, for eksempel informasjon om beredskap og arbeidet i kommunen.

Hva har det å si for den lokale beredskapen?

Det styrker planlegging, analysearbeid og ikke minst det operative når vi virkelig har bruk for ressurser og annen støtte før og under en hendelse. Det kan være en fordel å ha et bredt utvalg av fag til disse oppdragene.

SIRI A. MELING

Kommunedirektør

Hvorfor er det viktig med kommunalt beredskapsråd?

Kommunen er nær innbyggere og næringsliv, og et kommunalt beredskapsråd er viktig for å kunne gi disse gode tjenester dersom det skulle oppstå situasjoner/hendelser av mer alvorlig karakter. Samarbeidet innenfor det kommunale beredskapsrådet mellom kommune, lokalt næringsliv, frivilligheten og ulike etater er viktig for at vi skal kjenne til hverandres ressurser og spille godt på lag sammen dersom det oppstår situasjoner. Selv om rådet ikke har noen beslutningsmyndighet eller har en operativ funksjon er det et godt forum for å gi gjensidig informasjon, ha gode diskusjoner og drøfte ulike sider ved beredskapsarbeidet i kommunen.

Hvorfor er du med?

Kommunedirektøren er som øverste ansvarlige for beredskapen og kommunens organisasjon en naturlig del av beredskapsrådet. Kommunedirektørens rolle i rådet er både å holde seg oppdatert på hvordan de ulike ressursene kan bidra inn i beredskapssamarbeidet, kjenne til aktørene og ellers være en aktiv diskusjonspartner inn i de ulike temaene som drøftes i rådet.

Hva bidrar du med inn i rådet?

Det er jeg som drifter kommunen i det daglige og har derfor god kontroll over de ressurser kommunen disponerer.

Hva har det å si for den lokale beredskapen?

Beredskapen griper inn i mange plan- og aktivitetsområder. Det er viktig å ha god kjennskap til dette for å forsikre seg om at kommunen er best mulig forberedt på de ulike situasjoner som kan oppstå. Dette er et viktig lederansvar.

HEIDI HAVSVØ

Korpsleder i Eigersund Røde Kors Hjelpekorps

Hvorfor er det viktig med kommunalt beredskapsråd?

I det kommunale beredskapsrådet møtes de forskjellige aktørene i «fredstid» hvor egne og andres ressurser og roller gjøres kjent for hverandre for å ha en felles forståelse for planverket og i hendelser. Det er viktig å ha rom for å gjennomføre ærlige og læringsrike evalueringer etter hendelser.

Hvorfor er du med?

Eigersund Røde Kors har beredskapsavtale med kommunen og vi har plass i beredskapsrådet. Hvis det skjer en hendelse vil min rolle være å ha ansvar og oversikt over Røde Kors-medlemmer og ressurser som er i aksjon.

Hva bidrar du med inn i rådet?

Røde Kors bidrar ved å være en støttespiller til det offentlige med utstyr, kunnskap og operative medlemmer.

Hva har det å si for den lokale beredskapen?

Et godt fungerende kommunalt beredskapsråd vil være bedre rustet til neste hendelse/krise. Med bra planverk, gjensidig tillit og respekt mellom aktørene vil hendelser løses bedre.

MARIANN SVANES

Distriktssjef for Rogaland sivilforsvarsdistrikt

Hvorfor er det viktig med kommunalt beredskapsråd?

Kommunalt beredskapsråd er en viktig arena for beredskapsaktører å møtes og utveksle erfaringer, samt gi en gjensidig orientering om beredskapsarbeid i egne etater/organisasjoner. I alt beredskapsarbeid er det viktig å kjenne til hverandres ressurser, slik at en kan spille på aktuelle aktører under hendelser og utnytte den totale beredskapen på best mulig måte.

Hvorfor er du med?

Jeg er med som representant for Sivilforsvaret i kraft av min stilling som distriktssjef for Rogaland sivilforsvarsdistrikt. Først og fremst er min hovedrolle å gjøre kjent Sivilforsvarets kapasiteter og når disse kan og bør benyttes.

Hva bidrar du med inn i rådet?

I rådet gir jeg innspill til ROS-analyser og beredskapsplaner, sett ut fra Sivilforsvarets ståsted. I tillegg orienterer jeg gjerne om aktuelle saker fra egen etat og eget direktorat (Sivilforsvaret/DSB) som er aktuelle for beredskapsrådet å kjenne til. Jeg bidrar videre inn i beredskapsrådet med erfaringer og kompetanse innenfor beredskap, gjennom innspill i diskusjoner.

Hva har det å si for den lokale beredskapen?

Beredskap handler om å kjenne til hverandres ressurser, og vite hva enn har å spille på. Det handler om koordinering av tiltak, forebygging, og forberedelse for neste krise/hendelse. At vi møtes i disse beredskapsrådene gjør at vi bygger relasjoner, som igjen gjerne gjør det lettere å ta kontakt ved behov. I tillegg kan vi i beredskapsrådet spille hverandre gode, noe som fører til bedre total beredskap lokalt.

THOMAS MONG

Liaisonoffiser i Eigersund HV-område

Hvorfor er det viktig med kommunalt beredskapsråd?

Beredskapsrådet er ment for å bli kjent, gi støtte og råd. Heimevernets viktigste bidrag er å synliggjøre hvilke ressurser Forsvaret disponerer, og som kan brukes både i forebygging og når en krise har oppstått.

Hvorfor er du med?

Ved en gitt hendelse så vil kommunen sette beredskapsstab og kaller inn ressurser som de kan få bruk for i den gitte situasjonen. Jeg representerer HV og er områdesjefens mann i rådet. Jeg gir han informasjon, siden områdesjefen skal være disponibel ved en eventuell operasjon.

Hva bidrar du med inn i rådet?

Min rolle er å være bindeleddet mellom beredskapsrådet og Forsvaret. Har Forsvaret ressurser som kan være med på å hjelpe i en situasjon videregirer jeg de henvendelsen.

Hva har det å si for den lokale beredskapen?

Det å ha et godt robust beredskapsråd i bakhånd før, under og etter en hendelse er god støtte til kommunen. I Eigersund fungerer måten beredskapsrådet drives på veldig bra.

50 000 DØGN PÅ GRENSA

Heimevernet har til nå bistått politiet med grensekontroll langs Norges grense i snart halvannet år. Aldri før har Heimevernet hatt et så langvarig oppdrag.

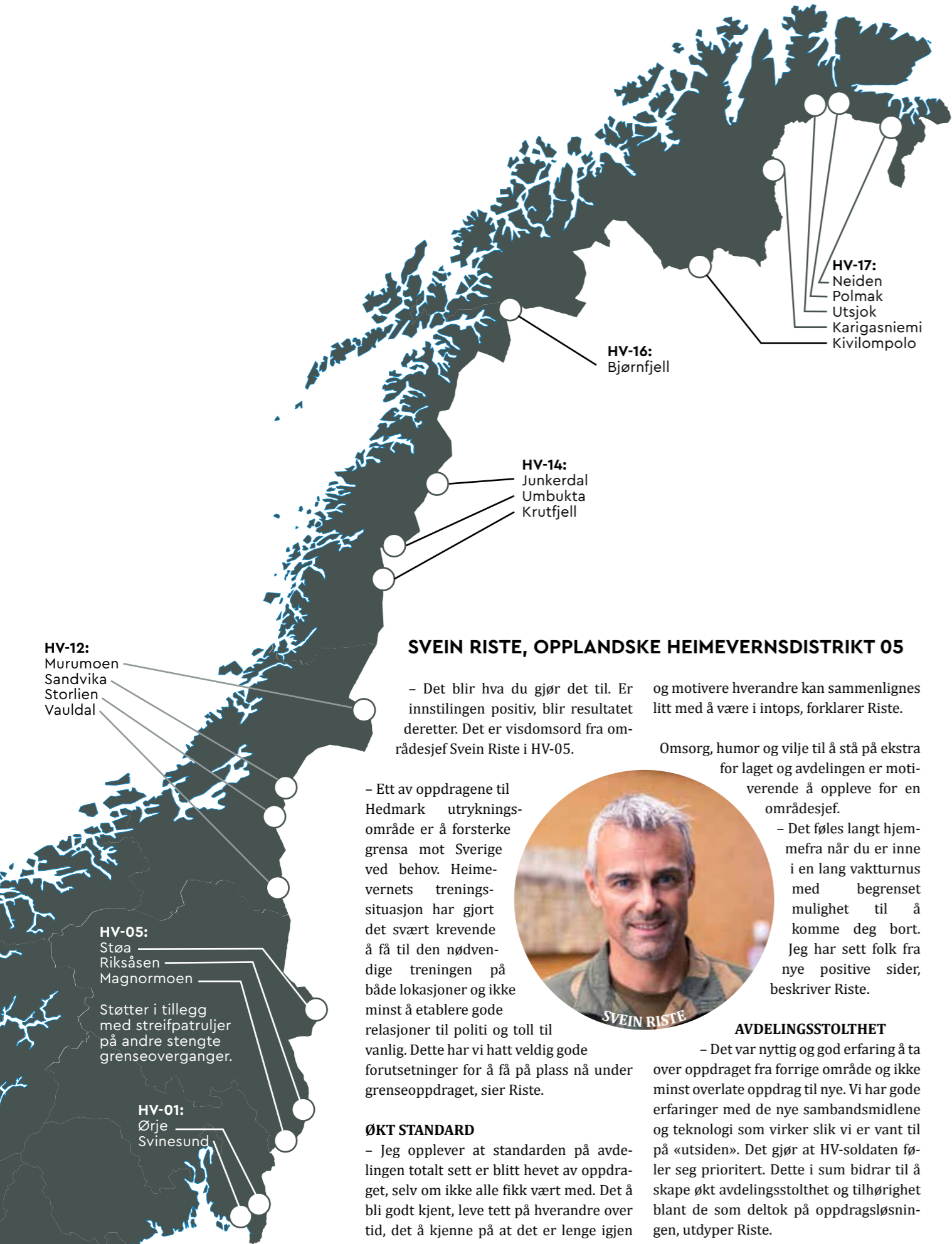
TEKST: Kristian Kapelrud FOTO: Theodor Huseby Grønnerød

Til å begynne med var det planlagt totalt 4000 døgn med grensekontroll. Oppdraget var ment å vare fra mars til mai 2020. Hensikten var å informere nordmenn som ville over grensa om karantenereglene. Nå har Heimevernet passert 50 000 døgn med grensekontroll sammen med og på vegne av politiet.

Forsvarsminister Frank Bakke-Jensen besøkte soldatene på grensa i slutten av juni. – Soldatene har gjort en formidabel innsats. Den ene delen er at de har drevet grensekontroll sånn at vi har kunnet unngått importsmitte som kan være ganske kritisk. Den andre delen er informasjons-

jobben de har gjort på grensestasjonene og på Oslo Lufthavn Gardermoen. Det har vært gjort en formidabel jobb, ikke bare av mannskapene, men arbeidsgiverne og de hjemme. Det har vært mannskaper som har vært ute i fire og fem uker i strekk. Dette har vært et lagarbeid og en kjempstor dugnad, sier han.

Å stå i et oppdrag over så lang tid byr på noen utfordringer, men det gir også mye tilbake. Det er en rekke heimevernsområder som har hatt oppdrag på grensa. På de neste sidene kan du lese erfaringene som tre områdesjefer har gjort seg etter oppdraget.

HV-12:
Murumoen
Sandvika
Storlien
Vauldal

HV-05:
Støa
Riksåsen
Magnormoen

Støtter i tillegg med streifpatroljer på andre stengte grenseoverganger.

HV-01:
Ørje
Svinesund

SVEIN RISTE, OPPLANDSKE HEIMEVERNSDISTRIKT 05

– Det blir hva du gjør det til. Er innstillingen positiv, blir resultatet deretter. Det er visdomsord fra områdesjef Svein Riste i HV-05.

– Ett av oppdragene til Hedmark utrykningsområde er å forsterke grensa mot Sverige ved behov. Heimevernets trenings-situasjon har gjort det svært krevende å få til den nødvendige treningen på både lokasjoner og ikke minst å etablere gode relasjoner til politi og toll til vanlig. Dette har vi hatt veldig gode forutsetninger for å få på plass nå under grenseoppdraget, sier Riste.

ØKT STANDARD
– Jeg opplever at standarden på avdelingen totalt sett er blitt hevet av oppdraget, selv om ikke alle fikk vært med. Det å bli godt kjent, leve tett på hverandre over tid, det å kjenne på at det er lenge igjen

og motivere hverandre kan sammenlignes litt med å være i intops, forklarer Riste.

Omsorg, humor og vilje til å stå på ekstra for laget og avdelingen er motiverende å oppleve for en områdesjef.

SVEIN RISTE

– Det føles langt hjemmefra når du er inne i en lang vaktturnus med begrenset mulighet til å komme deg bort. Jeg har sett folk fra nye positive sider, beskriver Riste.

AVDELINGSSTOLTHET

– Det var nyttig og god erfaring å ta over oppdraget fra forrige område og ikke minst overlate oppdrag til nye. Vi har gode erfaringer med de nye sambandsmidlene og teknologi som virker slik vi er vant til på «utsiden». Det gjør at HV-soldaten føler seg prioritert. Dette i sum bidrar til å skape økt avdelingsstolthet og tilhørighet blant de som deltok på oppdragsløsningen, utdyper Riste.

STEIN ISAKSEN, FINNMARK HEIMEVERNSDISTRIKT 17

– Helt i starten hadde vi noen tekniske utfordringer rundt innkalling. Systemet er jo tilpasset årlig trening, og soldatene er vant til å bli innkalt god tid i forkant. Vi rakk dessverre ikke å kalle inn på vanlig måte da vi fikk dette skarpe oppdraget. Derfor måtte vi si det på godt nordnorsk at de skulle drite i innkallingen og forholde seg til vaktlista. Innkallingen kommer når den kommer, humrer områdesjef i Altafjord HV-område i HV-17 Stein Isaksen.

– Derimot har vi fått mye bra ut av oppdraget. Samarbeid mellom etater er viktig, og gjennom dette oppdraget har vi hatt et godt samarbeid med politiet og de andre involverte etatene. I tillegg fikk vi utrolig god hjelp fra sivilsamfunnet og dugnadsånden har vært utrolig stor. Vi fikk leid alt

vi trengte på kort varsel, og hvis det ble feil på aggregatet fikk vi reparert det ved nærmeste bensinstasjon, beskriver Isaksen.

Isaksen vil også berømme distriktsstaben i HV-17 som har støttet døgnet rundt med den bistanden området har hatt behov for. – Det har vært et bra maskineri som har gått.

STYRKET SAMHOLD

Det å stå i et oppdrag så lenge fører mye godt med seg.

STEIN ISAKSEN

– Samholdet internt er styrket ved at vi har tilbrakt mye tid sammen og mannskapet er utrolig motivert. I tillegg har vi fått til et veldig godt samarbeid med både politiet, kommunene og andre involverte etater over tid, forklarer Isaksen.

– Vi har fått bevist at vi er i stand til å løse skarpe oppdrag på kort varsel. Det har gitt oss god respons fra det sivile med at HV stiller opp når det trengs. I lokalsamfunnet bygger vi tillit og HV sin rolle i totalforsvaret er betydelig styrket, fastslår Isaksen.

LARS NYVIK, TRØNDELAG HEIMEVERNSDISTRIKT 12

Hegra og Meråker HV-område har lenge stått ved Trøndelags største grenseovergang i Meråker. Områdesjef Lars Nyvik har i stor grad løst oppdraget ved hjelp av frivillige soldater som selv har meldt seg til tjeneste. På den måten har de unngått å belaste arbeidsplasser i normal drift og sysselsatt permitterte. Med erfaring fra grenseoppdraget i første kvartal 2020 har deres største utfordring vært de stadige forandringene i regelverket for inn- og utreise.

– Vi har nå stått på grensa siden november 2020, og vi har ikke hatt noen store utfordringer. Men skal jeg peke på en ting må det være de stadige oppdateringene og forandringene i lovverket knyttet til

innreise. Fordi vi har benyttet mye av det samme personellet, har de kunne holdt seg oppdatert fra starten og raskt tilpasset seg endringer. Dette har vært en stor fordel både for oss selv og for våre samarbeidspartnere i politiet, toll og helsevesenet. De mange endringene i lovverket har skapt en del frustrasjon og hodebry, men vi takler dette godt, påpeker Nyvik.

LARS NYVIK

VISSTE HVA DE GIKK TIL

Hegra og Meråker HV-område bisto også politiet ved grensa i Meråker fra mars til mai 2020 og visste dermed litt mer hva de gikk til.

– Vi dro stor nytte av vår forrige runde med bistand til politiet. Selv om oppdraget i denne runden er annerledes fra forrige gang, har vi likevel god oversikt over

hva som trengs og hvordan vi skal løse oppdraget. Personellmessig har vi løst hele oppdraget med frivillige. Dette for å kunne sysselsette personell som enten er arbeidsledig eller permittert. Det har vært viktig for oss å kunne gi denne gruppen noe fast i hverdagen, i tillegg til å unngå å belaste arbeidsplasser der alt går som normalt, sier Nyvik.

UVURDERLIG ERFARING

– Erfaringen vi har fått ut av oppdraget er uvurderlig. Det samarbeidet og ikke minst relasjonene vi har knyttet til flere etater har vært og vil bli meget verdifullt i fremtiden.

– Selv om grunnen til oppdraget helst skulle vært unngått, har vi som område fått mye erfaring i et oppdrag som vi ikke ville fått mulighet til å trene på om vi hadde vært i en normalsituasjon. Nå har vi kontakter opp mot et slikt oppdrag, og vi har et oppdatert planverk knyttet til oppdragsløsning, beskriver Nyvik.

PÅ RETT KURS

Innrulling i Heimevernet kan komme bardust på den som ikke har bedt om det selv. Men har du først fått innkalling har du i mine øyne to valg, skriver Geir Arne Løland.

TEKST: Geir Arne Løland FOTO: Tore Ellingsen

Etter at jeg giftet meg, ble huseier og småbarnsfar er det ikke alltid det klaffer like godt når innkallingen fra HV dumper ned i den digitale postkassen. Likevel valgte jeg å se positivt på det da innkallingen til grunnleggende lagførerkurs i Agder og Rogaland heimevernsdistrikt 08 ramlet ned i innboksen denne våren. HV-tjeneste er noe jeg som regel gleder meg veldig til, så hvorfor skulle denne gangen bli noe annerledes?

Klart en pågående pandemi legger en liten demper på forventningene. Inndratt nattpermisjon, kohorter, avlyst avslutningsmiddag og ikke minst uhorvelige mengder håndsprit og munnbind gir noen ørsmå streker i regningen. Heldigvis er alt glemt når du kryper rundt i skogen med GRU og våpen, mens du øver på stridsdriller og løser oppdrag med dyktige folk.

Jeg har fått prøve meg som lagfører tidligere, i årene jeg hadde som spesialist/grenader i luftvernartilleriet på Ørlandet. Den gang for vernepliktige soldater inne til førstegangstjenesten. Men at jeg denne gang skulle få være lagfører for HV-soldater, var en helt ny opplevelse på en særdeles positiv måte.

I laget mitt hadde vi både bankansatte, tømrere, ingeniører og soldater fra innsatsstyrken. Noen hadde relativt nylig vært i førstegangstjenesten, andre hadde fått noen år som sivilist. Uavhengig av hva folk jobbet med nå og hva de hadde gjort i tjenesten, hadde alle mye god kompetanse å bringe til bords. Ikke minst hadde alle en god holdning til det å være inne på kurs.

Enkelte deltakere på kurset spurte både seg selv og de rundt seg hva de skulle med kurset. Hva skulle de sitte igjen med? Og hvorfor skulle de legge ned en ekstra innsats på et kurs de ikke hadde valgt selv? Og jeg kan forstå at man reflekterer over slike spørsmål, selv om jeg for egen del ser stor verdi i å delta på kurs.

Innrulling i Heimevernet kan komme bardust på den som ikke har bedt om det selv. Men har du først fått innkalling har du i mine øyne to valg. Som med alt annet i Forsvaret handler nemlig også HV om hva du gjør det til selv.

Velger du å se positivt på ting og heller omfavne mulighetene, er det nettopp positive opplevelser og erfaringer du vil sitte igjen med. På samme måte sitter du igjen med lite om du bestemmer deg for at dette skal bli kjøpt.

Til min glede havnet jeg på lag med kvinner og menn som valgte å se det positive i disse dagene i grønt. Som valgte å spille på lag, som valgte å gjøre en skikkelig god innsats. Det er nesten litt trist at jeg til vanlig fyker rundt i teigen «bevæpnet» med speilreflekskamera som fotograf, heller enn å kjøre stridsdriller. For kurset i Vatneleiren var særdeles spennende, lærerikt og profesjonelt gjennomført av dyktige instruktører og veiledere. Det hele ga rett og slett mersmak. Innad i laget var det som om man hadde kjent hverandre gjennom en hel førstegangstjeneste, ikke bare gjennom halvannen uke på kurs.

Kurs i HV er absolutt å anbefale, spesielt dersom du ønsker mer ut av tjenesten din.

KURS I HEIMEVERNET

Har du vurdert å bygge på heimevernstjenesten din med å gå ett eller flere kurs ved Heimevernets våpenskole? Kursene er gratis gjennom HV og gir deg en lederkompetanse du kan dra nytte av også utenfor Forsvaret.

Les mer på forsvaret.no/heimevernet/kurs

HEIMEVERNSOLDAT Geir Arne Løland

HVS VIKTIGSTE VÅPEN

Heimevernet kjennetegnes ved den mest dyrbare og intelligente plattformen – heimevernssoldaten, skriver sjefssersjanten i HV.

TEKST: Gjert Grave FOTO: Kristian Kapelrud og Madeleine Skogstad

Samfunnet er i stadig endring og det er preget av hurtig teknologisk utvikling, globalisering og demografiske skifter. De siste årene er det gjort betydelige grep for å utvikle både Heimevernet og Forsvaret for øvrig i takt med den endrede og mer krevende sikkerhetspolitiske situasjonen.

Det tradisjonelle synet på krig er erstattet av en verden i kontinuerlig konflikt. En konflikt der aktiviteter skjer i gråsoner, ofte i skjæringspunktet mellom sektorer, etater og lovverk. Overgangen mellom fred, krise og krig er ikke lenger åpenbar, og både Forsvaret og sivil sektor kan rammes. Heimevernet er en viktig del av totalforsvaret. For å løse fremtidens utfordringer må Heimevernet være riktig organisert, utstyrt og trent.

Heimevernet er en viktig del av vår nasjonale beredskap. Andre forsvarsgrener kjennetegnes ved høyteknologiske plattformer som er ressurskrevende, men Heimevernet kjennetegnes ved den mest dyrbare og intelligente plattformen – heimevernssoldaten. Soldatens sivile kompetanse og sosiale nettverk utfyller militære ferdigheter. Heimevernssoldaten er vår viktigste ressurs og er ett av våre fokusområder fremover. Vi erkjenner at dagens heimevern har flere utfordringer,

eksempelvis tid til trening, utrustning og kompetansegap. For å tilfredsstille fremtidens krav, er det viktig at Heimevernet i større grad utnytter soldatenes sivile kompetanse, gir de tilstrekkelig årlig trening for å opprettholde grunnleggende ferdigheter og ikke minst videreutvikler ferdighetene.

Heimevernssoldaten må på sikt ha materiell og utstyr som er tilpasset oppdrag og klimatiske forhold, noe som er essensielt i et land som Norge. Heimevernet har alltid

”

– Jeg mener at når vi først skal bruke Heimevernet, er det ferdighetene til soldaten som er avgjørende og ikke bare teknologien og systemet.

Gjert Grave

vært nøkternt når det gjelder å stille krav til materiell og utvikling, men vi har samtidig økt fokus på å få det vi har til å virke enda bedre.

Jeg har personlig tro på enhetlig våpen i Heimevernet, og standardisering og forenkling av trening og øving. Dette gjør jeg ved å fokusere på enkeltmannsferdigheter, lag og tropp. HV må også ha nytenkning for å få mer effekt ut av treningen vi gjennomfører. Jeg mener at når vi først skal bruke Heimevernet, er det ferdighetene til

soldaten som er avgjørende og ikke bare teknologien og systemet. Dette utelukker definitivt ikke at vi skal følge utviklingen både på teknologi og materiell. Deltagelse på egne troppeprøver, samtidig som vi følger med og deltar på de store prosjektene som går i Forsvaret for øvrig vil styrke utviklingen, slik at vi er tilpassningsdyktig og relevante i tiden som kommer. Til syvende og sist er dette et spørsmål om ressurser samt vilje til å satse på den største beredskapsorganisasjonen Norge har som er forankret i folket og limet i totalforsvaret.

SJEFSSERSJANT I HV: Gjert Grave.

ER DU TRENT FOR KRIG ELLER SKYTEBANE?

Mange ganger gjøres skytebanetjeneste til noe spesielt, som gjør at folk behandler våpenet helt annerledes på skytebanen enn når de driver stridsteknikk.

TEKST: Eivind Sæther, Heimevernets våpenskole FOTO: Heimevernet

Heimevernet har ikke tildelt mye ammunisjon til skyting, og vi har ikke så god tid som vi kunne ønske på opplæring. Derfor må skyteutdanning i Heimevernet gi soldatene best mulig ferdigheter med de rammefaktorene vi har.

Målgruppen vår er soldater med variert tjenesteerfaring. Noen har vært i HV i mange år, noen er akkurat overført fra førstegangstjeneste og noen er innkalt mange år etter de var ferdige med førstegangstjenesten. Noen driver med skyting på fritiden og er drevne skyttere mens andre har ikke tatt i et våpen siden forrige årlig trening.

For å kunne drive effektiv læring, trenger vi gode instruktører som forstår hvordan de formidler kunnskap og kan utfordre de forskjellige forutsetningene soldatene har. For å få til dette, må instruktørene forstå hva de må gjøre og hvorfor.

Er det å følge skytterrekkene i stigende rekkefølge den mest effektive løsningen? Hvis en tropp får 122 skudd per soldat, skal man da kjøre alle skyttere igjennom samme «skyttebane-mølle»? Det er jo enkelt, man starter på samme tabell hvert år og alle skyter det samme. For å drive med dette trenger man ikke å være en god instruktør.

Det holder å formidle skytebanekommandoer, noe som alle kan få til. *Men hva med å legge opp til progresjon som står i stil med det skytterne klarer å få til?*

Det at soldatene skal forstå hvorfor, er kjernen i Forsvarets grunnsyn på ledelse. Derfor er det viktig at instruktørene klarer å formidle hvorfor vi driver skyteutdanning. I tillegg må vi stille spørsmålet: *hvorfor utdanner jeg skytterne slik jeg gjør?* Vi må også se på Forsvarets pedagogiske grunnsyn, hvor det står at vi skal drive utdanning opp mot det soldaten kan møte av situasjoner senere. *Er det da riktig å ligge på linje i grusen og skyte fem skudd i eget rolig tempo, legge seg ned i dekkstilling og bli liggende etterpå? Eller bør vi legge til rette for at soldaten bytter magasin når hun eller han skyter tomt og orienterer seg? Burde vi la soldatene gå med et ladd våpen hele tiden på skytebanen da de kanskje gjør det om de skal løse oppdrag?* Våpenregel nummer 1 er jo at man alltid skal behandle våpenet som om det er ladd.

Heimevernets våpenskole holder skyteinstruktørkurs med fokus på instruktøren. Her får elevene grunnleggende trening i skyteteknikk samtidig som de får øve seg i rollen som instruktør på skytebanen. Elevene på dette kurset har også variert bak-

grunn, noe som gjør at man får relevant trening som instruktør og trent på den rollen man skal ha i områdene. I tillegg brukes noe av tiden på tilbakemelding til den enkelte elev, slik at de drar fra kurset med en verktøykasse full av virkemidler for å oppnå god læring hos egne skyttere.

En viktig ting vi må få til er å knytte det vi gjør på skytebanen sammen med det oppdraget som skal løses. Mange ganger gjør vi skytebanetjenesten til noe spesielt som gjør at folk behandler våpenet helt annerledes på skytebanen enn det de gjør når de driver stridsteknikk. Det er veldig enkelt å være skytter på en skytebane hvor alle skal gjøre alt samtidig, det er til og med noen som sier når det er lov til å skyte. Men denne personen har man ikke når man er ute på vaktpost eller patrulje. Et våpen er ikke farlig selv om det er skarp ammunisjon i det, men det er farlig når noen behandler det uten å vite hva man gjør.

Derfor er det viktig at vi på skytebanen og der vi driver stridsteknikk har samme «regler» for håndtering av våpen. Det er de samme våpenreglene som gjelder uansett hva vi holder på med. Skyteutdanning gjør vi for at vi skal treffe når vi holder på med stridsteknikk.

HEDRER OPERASJON RYPE

Våren 1945 var Gjefsjøen fjellgård base for Operasjon Rype. Nå restaureres bygningen som var hovedkvarter for operasjonen på dugnad.

TEKST: Lars Bugge Aarset og Jonny Karlsen FOTO: Privat

Restaureringen startet i mai 2018 og er planlagt ferdigstilt i løpet av 2021. Veldig mange har vært med å bidra i restaureringen, fra fast ansatte i Trøndelag heimevernsdistrikt (HV-12), soldater i innsatsstyrke Rype, HV-ungdommer, veteraner og pensjonister med flere.

– Det er et krevende prosjekt med betydelige logistikutfordringer. Samtidig er det svært tilfredsstillende å se resultatet av godt samarbeid der mange gode krefter trekker i samme retning, sier tidligere sjef for HV-12, Ebbe Deraas, som leder prosjektet.

OPERASJON RYPE

Rype var kodenavnet på den amerikanske fallskjermstyrken, the Norwegian Operations Group (NORSO), som ble droppet

i Snåsafjella 24. mars 1945 og hadde tilholdssted på Gjefsjøen fjellgård. Gården ble derfor en sentral plass i de siste krigsmånedene i 1945 i forbindelse med Operasjon Rype.

Operasjonen hadde som mål å sabotere jernbanen for å forsinke de tyske troppe-nes tilbaketrekning. For å få inn nødvendig utstyr til aksjonene, ble det sendt fly fra England og Skottland.

Etter å ha stått tomt i mange år, var bygningen som ble brukt som hovedkvarter for Operasjon Rype i svært dårlig forfatning. Ebbe Deraas tok derfor initiativ til å redde det historiske bygget og sammen med andre gode krefter ble organisasjonen OSS Gjefsjøen etablert med Ebbe Deraas som styreleder og med blant andre tidligere

forsvarssjef Harald Sunde i styret. OSS Gjefsjøen har en god kobling mot OSS Society i USA og ikke minst med veteranorganisasjonene til spesialstyrkene.

HOVEDKVARTERET GJENOPPSTÅR

Gjefsjøen fjellgård er en av fire fjellgårder i Snåsa som mangler veiforbindelse. Til fots eller på ski er det en seks-sju timers tur inn til Gjefsjøen. Alternativet er båtskysse over fra Bjørkedet på svensk side av Gjevsjøen, mens snøscooter er det beste alternativet på vinterstid.

Under ledelse av OSS Gjefsjøen er det gjennomført dugnadsarbeid til en verdi av så langt over en million kroner. Samtidig har det vært betydelig interesse for å støtte prosjektet finansielt. Både Gjensidigestiftelsen, Nordenfjeldske Bykreditt

Stiftelsen, Stiftelsen UNI og Gunnar Sønsteby minnefond har gitt solide bidrag til arbeidet. Også familien Colby fra USA har bidratt med en større pengesum.

– Historien rundt Operasjon Rype har vært en veldig kjent historie i regionen siden krigen. Og historien betyr mye for mange. Derfor har det vært en grunnleggende motivasjon for oss som holder på med dette å forsøke og bevare dette huset slik at vi beholder det fysiske minnet om det som skjedde. Akkurat der det skjedde og akkurat slik det var. Samtidig representerer arbeidet vårt også starten på et norsk-amerikansk samarbeid som vi har tenkt at det er viktig å bevare minne om, sier Deraas.

FORMIDLINGSSENTER

Han tror det er viktig å ha dette huset for

å kunne fortelle historien om Operasjon Rype i årene som kommer.

– Prosjektet er blant annet ment til å bli et formidlingscenter av historie, ikke bare krigshistorien, men også fjellgårdens over 250 år gamle historie i Snåsa. Vi ønsker også at dette skal bli et minnesmerke, et samlingssted og formidlingssted som for eksempel skoleklasser og veteraner med familie kan besøke. Og dette vil også bidra til økt kapasitet på fjellgårdene og dermed bli et turistmål i seg selv, mener Deraas.

Våren 2018 ble bygningen og tømmerkassen demontert. Deretter ble tømmeret kjørt til bygds med snøscooter vinteren 2020. Hos tømmerbedriften Øverbygg på Snåsa ble tømmerkassen satt opp igjen innendørs og de delene som ikke kunne

reddes ble byttet ut. Vinteren 2020 ble så tømmeret fraktet tilbake til Gjefsjøen på snøscooter, før det tidkrevende dugnadsarbeidet med å sette bygningen opp igjen kunne starte.

Tømmerkassen er nå kommet opp igjen på ny grunnmur og de originale materialene gjenbrukes i den grad det er mulig, slik at bygget skal kunne ivaretas i den originale fremtoning fra da Operasjon Rype ble gjennomført.

SOLID UNGDOMSINNSATS

Heimevernets ungdomsavdeling i Trøndelag har bidratt med solid dugnadsinnsats på OSS Gjefsjøen. Sommeren 2020 ble årets fjellmarsj lagt til Gjefsjøen og dugnadsarbeid på prosjektet.

Intensjonen med sommarmarsjen var å

1 PROSJEKTLEDER

Tidligere sjef for HV-12, Ebbe Deraas, har ledet prosjektet med å gjenreise det gamle hovedkvarteret på Gjefsjøen fjellgård.

2 DEMONTERT

Hele bygningen ble demontert av dugnads-gjengen. Alt som kunne reddes ble gjenbrukt.

3 LUFTIG

Bygningen var i dårlig forfatning da Ebbe Deraas tok initiativ til å redde det historiske bygget.

4 GAMLE NYHETER

Gamle aviser ble brukt til isolering av hus før glassull tok over.

5 NYTT TØMMER

Hos Øverbygg på Snåsa ble tømmerkassen satt opp innendørs. De delene som ikke kunne reddes ble byttet ut.

6 GRUNNMUR

Bygningen ble flyttet og grunnmuren ble lagt på nytt med de gamle steinene.

1 MONTERING

Våren 2020 startet arbeidet med å sette tømmerkassen på plass igjen.

2 UNGDDOM

Heimevernets ungdomsavdeling i Trøndelag har bidratt med solid dugnadsinnsats på Gjefsjøen.

3 DUGNAD

Mange har bidratt. Blant annet: Ansatte i Trøndelag heimevernsdistrikt (HV-12), soldater i innsatsstyrke Rype, HV-ungdommer, veteraner og pensjonister med flere.

4 FORMIDLING

Prosjektet er blant annet ment til å bli et formidlingscenter av historie, ikke bare krigshistorien, men også fjellgårdenes over 250 år gamle historie på Snåsa.

OPERASJON RYPE

• Fallskjermstyrken, the Norwegian Operations Group (NORSO), tilhørte organisasjonen The Office of Strategic Services (OSS), forløperen til U.S. Central Intelligence Agency (CIA) og ble ledet av senere CIA-sjef William Colby.

• Soldatene var rekruttert fra 99th Battalion (Separate) US Army, en bataljon som var opprettet i 1942 for å drive geriljaaksjoner bak fiendens linjer.

• Det var en krevende jobb å sette inn, forsterke og forsyne disse gruppene fra luften. Flyene måtte operere på kanten av sin rekkevidde og navigere under utfordrende vinterforhold. Et annet fly måtte gjøre vendereis til Orknøyene og styrtet kun få kilometer fra flyplassen. 13 av de 14 om bord omkom.

• Rype var US Army's første kombinerte ski- og fallskjermoperasjon. Det er fortsatt den eneste.

• Rype var den eneste amerikanskledete landoperasjon på norsk jord under andre verdenskrig. Styrken i Snåsafjella var hovedsakelig norskamerikanere og hadde base på Gjefsjøen Fjellgård ved Gjefsjøen.

• Forsterket av norske motstandsfolk og personell fra Operasjon Woodlark sprengte de Tangen bru sør for Snåsa 15. april. 23. april sprengte de 2,5 km med jernbane i Lurudalen nord for Snåsa. Om aksjonene var av betydning for slutten av krigen er historikere uenige om, men operasjonene står likevel som en menneskelig og militær bragd i frihetens tjeneste.

• Som eneste amerikanskledete landoperasjon på norsk jord har Operasjon Rype stor betydning for det norsk-amerikanske militære samarbeidet også etter krigen.

I 2005 ble Heimevernets innsatsstyrker opprettet og disse fikk navn etter ulike operasjoner fra andre verdenskrig. Trøndelag Heimevernsdistrikt 12 sin innsatsstyrke Rype fikk navnet etter aksjonen under andre verdenskrig.

opparbeide ferdigheter, gode holdninger og økt motivasjon for å ferdes i fjellterreng, samtidig med militærhistorisk formidling i den hensikt å øke forståelsen for betydningen av den innsats som ble ytet i krigsårene for å oppnå fred.

Oppdraget til HV-ungdommene er løst ved å gå i de samme områdene som operatørene fra RYPE, besøke Tangen bru og minnesmerket ved Plukkutjønnfjellet og ikke minst delta på dugnaden for å restaurere bygningen som ble brukt som hovedkvarter.

– Ungdommene syntes det var veldig bra å kunne være med å skape noe utenfor det vi gjør i vår egen avdeling. Spesielt når det er knyttet til en historie rundt de som ofret mye under andre verdenskrig. Det setter ting i litt større perspektiv, sier løytnant

Torggrim Sund, som er avdelingssjef for HV-12s ungdomsavdeling Steinkjer.

I tillegg syntes HV-ungdommene at det var flott å jobbe i prosjektet sammen med eldre personer som har vært med lenge, enten som fast ansatte i Forsvaret eller gjennom HV.

– De har mye erfaring og historier. Jeg tror ungdommene med dette føler mer tilhørighet til noe som er større enn vår egen avdeling, sier Sund.

HV-ungdommen stod for arbeid med steinmur, muring av jordkjeller og snekkerarbeid. I tillegg fikk de gjennomført leksjoner innen kart, kompass og GPS og improviserte fiskemetoder. Fra

engasjerte forsvarsvener fikk de orientering om historien bak operasjon Rype, og om dagens spesialoperatørmiljø i Forsvaret og beredskapstroppen i politiet.

EGEN RYPE-AKEVITT

Som del av prosjektet ble OSS Gjefsjøen «Gjefsjøakevitt - Operasjon Rype 1945» lansert tidligere i år. Akevitten produseres i samarbeid med den prisbelønte akevittprodusenten Svein Berfjord på Inderøy Brenneri og er basert på lokale urter og planter sanket på Gjefsjøen.

– Dette er det mest spennende prosjektet jeg har

vært med på det siste året, sier Jim Andre Stene i Trøndelag Sankeri, som ellers leverer bærekraftige, spiselige ville vekster og mat til restaurantbransjen.

Etiketten er designet av kunstner Heidi Holje og originale kart fra Operasjon Rype er brukt i designet, der også sabotørens marsjruter er tegnet inn.

– Det passer godt å lansere akevitten nå i 2021 når hovedkvarteret åpnes 3. september og Heimevernet i tillegg feirer 75-årsjubileum, sier Ebbe Deraas.

”

– Samtidig representer arbeidet vårt også starten på et norsk-amerikansk samarbeid som vi har tenkt at det er viktig å bevare minne om.

Ebbe Deraas

75 ÅR

HEIMEVERNETS ROLLE

Bruken av Heimevernet gjennom 75 år.

TEKST: Rune Haarstad FOTO: Arkiv

Allerede fra begynnelsen i 1946 ble Heimevernet organisert med lokale og raskt mobiliserbare styrker. Soldatenes nettverk, livserfaring og sivile kompetanse sto sentralt og forsvarsviljen var stor, da som nå. Med sin nærhet til det sivile samfunnet representerte heimevern-

styrkene en landsdekkende forsvarsevne som enhver motstander måtte ta hensyn til. Dette gjelder fremdeles. Fokuset for HV-soldatene på de lokale HV-treningene har vært gjennom flere faser - grunnleggende soldatferdigheter og det å beherske eget våpen har vært med alle disse 75 årene.

1946-1970: FRA MOTSTANDSKAMP TIL OBJEKTSIKRING

Perioden var preget av HVs arv fra motstandskampen under krigen. Det var et HV som i stor grad opererte i små forband (lag og tropp) uten særlig tilgang til støttevåpen.

Hovedoppgaven i denne perioden var beskyttelse av lokale

krigsviktige objekter. Taktikken var basert på forsvar mot angrep fra konvensjonelle styrker. På den andre siden hadde HV en sterk historisk forankring til Milorg og HV ble pålagt å fortsette striden i besatt område, eventuelt etter at konvensjonell strid var umulig.

I starten møttes ivrige «sivilister» og erfarne folk fra Milorg til helgetreninger, kledd opp med sivil nikkere og britisk battle-dress for de heldige. Det ble mye fokus på enkel skytetrening og våpenkjennskap.

I denne perioden opererte HV-soldaten som en lett infanterist med oppholdende strid og defensivt forsvar. I nedgravde stillinger ventet de på russiske stridsvogner.

1970-1984: «RESERVEHÆREN»

I perioden ble det opprettet stridsgrupper i HV. Disse opererte gjerne som infanteribataljoner med taktikk, teknikker og prosedyrer hentet fra Hæren. Enkelte av stridsgruppene hadde sågar egne luftstyrker og pansertropper. Dette førte til at HV nærmet

seg Hæren både i organisasjon, materiell og i valg av taktikk. HV tok form av en reservehær som både gjennomførte defensive operasjoner i store forband (i noen tilfeller over 1800 mann) og som ofte trenet på forsvar av objekter mot regulære mekaniserte styrker.

Dette er kanskje den epoken som i størst grad «definerte» Heimevernet hos folk flest. Med sine grå M/51 var det lokale HV å finne på objektsikring på den lokale kraftstasjonen. Kanskje diskuterte de om de hadde sjans mot russernes Spetsnaz?

1984-1992: TILBAKE TIL RØTTENE

Den sovjetiske doktrinelle endringen tidlig på 70-tallet, med fokus på bruk av spesialstyrker (Spetsnaz) for å gjennomføre sabotasjeaksjoner i en initialfase av en konflikt, ble ikke fanget opp i HVs doktrineutvikling før godt ut på 1980-tallet.

Dette ble en periode der HV igjen gikk tilbake til «røttene» med fokus på sikring av vikti-

ge objekter, men denne gangen med et tydeligere fokus på trusselen fra godt trent spesialstyrker.

Resultatet ble opprettelsen av HV-016 med spesielt rekrutterte, selekterte, utrustede og trente avdelinger som skulle kunne «påta seg sikrings- og stridsoppgaver ut over det Gården var betrodd og utover politiets oppgaver».

1992-2004: KONTINUITET OG ENDRING

I nyere tid er det igangsatt store reformer i HV. Kvalitetsreformen ble iverksatt i 2004 ut fra antagelsen om at det ikke lenger var et behov eller et ressursgrunnlag for en organisasjon på 18 distrikter og 83 000 mannskaper. Reformen startet en prosess som skulle ta HV fram mot et modernisert forsvar.

I 2005 begynte etableringen av

Heimevernets innsatsstyrker som en godt trent «spydspiss» på 3000 soldater. Frigiorte ressurser fra omstillingen skulle brukes til å sikre tilgang til moderne materiell og nødvendig kompetanse og treningsnivå i HV. I forbindelse med nedleggelsen av de territoriale regimentene i 2002 var det politikernes intensjon at HV-distriktene skulle overta det lokale territoriale ansvaret.

Fortsatt var objektsikring viktig, men støtte til det sivile samfunn som under storflommen i 1995 ble mer aktuelt. Den gamle grå uniformen var nå byttet ut med feltjakken i norsk-skogkamouflasje – og HV-soldatene kunne diskutere et stadig bedre og tettere forhold til Russland.

I denne tidsepoken skjer det mye i HV. Det kuttes stort i antall soldater og HV-soldatene som står foran objektet diskuterer kanskje om de skal søke seg inn i de nye innsatsstyrkene?

2004-2012: KVALITETSREFORM OG TERRITORIELT ANSVAR

Utviklingen frem mot 1992 ble ytterligere styrket i perioden frem mot 2004. Objektsikring ble mer og mer fremtredende i HVs taktikk, teknikker og prosedyrer.

Murens fall i 1989 og et svekket Sovjetunionen førte til dramatiske endringer for det norske Forsvaret. Selv om en av HVs primæroppgaver hadde vært å sikre Hærens mobili-

sering, førte ikke reduksjonen av mobiliseringshæren til en tilsvarende reduksjon av HV. Endringen i den ytre trussel førte ikke til en nedbygging av HV, men HVs fokus ble på nytt endret – fra et ensidig fokus på operasjoner for å sikre mobilisering og sikring av viktige objekter i krig, til et fokus som også omfattet fredsoppgaver som bistand til politiet.

2013-2021 OPPDRAGSTILPASSET, DESENTRALISERT OG SELVOPPSETTENDE

I 2013 kom generalinspektøren (GIHV) for Heimevernet med en policy for utdanning, trening og øving (HVUT) for å få et økt fokus på oppdragsløsningen. Her fokuseres det på det operative planverket og HV-områdenes selvoppsettning, desentralisert trening og styrkeoppbygging. For at dette skal lykkes, må også logistikk-konseptet være tilpasset. HV har derfor i samarbeid med Forsvarets logistikkorganisa-

sjon utviklet et logistikkonsept som er desentralisert og der materiell og forsyninger leveres direkte til HV-områdene på oppsettingssted. Under oppdragsløsningen skal det være direkte etterforsyning der soldatene er. For HV-soldaten har fokuset vært på grunnleggende soldatferdigheter og objektsikring. Heimevernet fikk også fagansvaret for nettopp objektsikring.

Generalinspektøren har blitt til sjef HV og et territorielt operasjons-senter /HV-staben (TOS HVST) leder territoriale operasjoner – desentralisert og oppdragstilpasset. Grunnleggende soldatferdigheter og evne til å støtte det sivile samfunn med alt fra skogbranner og den siste tids «grensevakt-hold» er nok det som det ble snakket mest om i teltene.

HVA ER HEIMEVERNEN I DAG

En landsdekkende, desentralisert og lokalt forankret organisasjon har vært og er ett av HVs viktigste fortrinn. Selv med en svært liten produksjonsstruktur (ca. 520 fast ansatte) disponerer, utrustrer, trener og setter HV opp over 60 prosent av Forsvarets totale styrkestruktur innen gitte klartider. I en krig/krisesituasjon, hvor mobile nasjonale landstyrker er

deployert, vil HVs distriktssjefer fortsatt ha ansvar for cirka 97 prosent av landterritoriet. Overføringen av lokalt territoriell ansvar til HVs distriktssjefer kan kalles et paradigmeskifte for HV. Fra å være rene styrkeproduserende avdelinger med fokus på planlegging og gjennomføring av kurs og årlige treninger for styrkestrukturen fikk distriktene et selvsten-

dig operativt ansvar med et territoriell operasjons-senter (TOS) som ble opprettet som en del av Heimevernsstaben på Terningmoen.

For å være klar til å møte fremtidens utfordringer, jobbes det hver dag for at Heimevernet skal være riktig organisert, bemannet, utstyrt og trent. Heimevernets visjon er: Klar for fremtidens krav.

HV REKRUTERES FRA ALLE SAMFUNNSLAG OG ALDERSGRUPPER

Heimevernet er historien om forsvarsviljen og ildsjelene som måtte samles i ordnede former.

TEKST: Professor Stig Jarle Hansen ILLUSTRASJON: Andreas Hauge

PANSER: Fornebulandets HV-område fikk tak i 20 amerikanske M3 white scout car panserbiler pluss fire stridsvogner og var på 70-tallet Forsvarets tyngste pansrede avdeling.

Heimevernet er lett å oppfatte som en statisk del av Forsvaret, der forandringene går saktere enn i forsvarsgrenene. Organisasjonens fokus og bruk har likevel forandret seg drastisk over de siste 75 årene; fra et kuppforsvar til en form for substitutt-infanteri og så til et motmiddel mot spesialsoldater, terror og hybridkrigføring, ofte tiltenkt bruk i fredstid.

Parallelt med dette hadde Heimevernet, frem til 90-tallet, også en fremtredende og nokså ukjent rolle i kontraspionasje og etterretning. Heimevernets etterretningsoffiserer og sabotasje-grupper hadde roller i overvåkning av sovjetisk personell i Norge og evakuering av viktig personell.

Grasrotinitiativer har alltid spilt en stor rolle for organisasjonen, og i noen få ekstreme tilfeller stjal sågar heimevernsbefal våpensystemer fra forsvarsgrenene. Heimevernets start er faktisk forbundet med et ønske om å kontrollere grasrotinitiativer. London-regjeringen ville ha et mottiltak for strategiske

overfall av den typen som skjedde 9. april 1940. Regjeringen var også redd for at Milorg, den norske militære motstandsorganisasjonen, skulle være vanskelig å kontrollere i fredstid og at Milorgoffiserer skulle utnytte makt og popularitet til å slå politisk mynt. Heimevernet ble på mange måter Milorgs arvtager. Arven etter Milorg lever i dag i Heimevernet med inndelinger i distrikter, avsnitt (tidligere krets) og områder istedenfor regiment, bataljoner og kompanier. Vi må også huske på at Milorg var en organisasjon der lokalt initiativ drev frem mye av utviklingen. Grasroten bygde opp avdelinger fra grunnen, som måtte koordineres sentralt. Organisasjonen ble trent opp av en profesjonell kader, blant annet kompani Linge og medlemmene der skulle også bli veldig viktig for Heimevernet.

Den nye heimevernsorganisasjonen ble en «antikupp-organisasjon»; en tilgjengelig resurs med kort varslings-tid. De hadde veldig mange dyktige offiserer med erfaringer fra Milorg og

kompani Linge, men også mange soldater fra utrente krigsklasser, som på grunn av okkupasjonen ikke hadde fått militærtjeneste. Disse klassene var til gjengjeld veldig motiverte, som en konsekvens av oppblomstringen av patriotisme rett etter andre verdenskrig. Utstyrssituasjonen var dårlig, dels var mye av beklædningen personlig. Våpen var en brokete blanding av norsk førkrigsmateriell og tysk materiell, og etter hvert kom utstyret fra USA inn. Man fokuserte på å beskytte mobilisering av den regulære hæren, og det å nekte en eventuell fiende kontroll over flyplasser og havner i en tidlig fase av en konflikt. Fienden var regulære styrker som med våpenmakt forsøkte å forhindre norsk mobilisering. Man forberedte seg på en type forsvarsoppdrag som Hæren praktiserte bare i en tidligere fase av en mulig krig.

Over tid forandret både materiell- og personellsituasjonen seg. Krigsgenerasjonen ble eldre og gikk ut av rullene, eller de ble værende og bidro til en høy gjennomsnittsalder blant befal. Kvaliteten på soldater ble i teorien bedre, da de hadde grunnutdanning

fra andre deler av Forsvaret. I realiteten var de kanskje mindre motiverte, noe som kom fram i hyppige rapporter om alkoholbruk under øvelse på 60, 70 og 80-tallet. Utstyrssituasjonen ble bedre. Det var spenninger internt i Heimevernet og mellom Hæren og Heimevernet om bruk av organisasjonen. Internt i Heimevernet var det spenninger rundt geriljakrigskonsep-ter, der noen offiserer så for seg Heimevernet som et nettverk som skulle operere bak fiendens linjer, mens andre så for seg en mer konvensjonell rolle.

Spenningene mellom hær og heimevern kom ofte av et ønske fra Hærens side om å begrense Heimevernets oppgaver, mens Heimevernets offiserer, spesielt på mellomledernivå og lavere, ville ha et større og tyngre utstyrt heimevern. Sistnevnte gruppe kom seirende ut av striden på begynnelsen av 70-tallet. Man satte opp ganske tunge heimevernsavdelinger, ofte som et resultat av lobbyvirksomhet fra heimevernsavdelingenes side og heimevernsbefal med kjente innen Hærens logistiske system. Noen av disse

STØTTEPUNKT: På 70- og 80-tallet ble det mer og mer vanlig å sikre veiaksler hvor det var ventet at en fiende skulle rykke frem.

INNSATSSTYRKER: I 2005 gikk HV gjennom kvalitetsreformen. Heimevernet ble redusert fra 89 000 til 50 000 soldater. Innsatsstyrkene i ble opprettet for å kunne løse alle typer HV-oppgaver.

ble betydelige og var noen av Forsvarets tyngste landavdelinger på 70-tallet, slik som Fornebuledets HV-område som på sitt største hadde 20 amerikanske M3 white scout car panserbiler og fire M24 Chafee stridsvogner. Med over 800 mann var dette en av Forsvarets tyngste pansrede avdelinger i sin samtid, og man fikk overført dragoner for å sikre kompetansen.

Distriktet var ikke unikt. Sørmarka HV-området hadde også en betydelig tyngde, og Heimevernet fikk også flyvinger og torpedobåter. Krigsoppsetningsplaner kom i mange tilfeller i ettertid og sanksjonerte strukturer som lokale initiativer hadde skapt. Fokuset ble i større grad på regulære sperrestillinger mot fiendtlig fremrykning av en fiende som ofte ble sett på som sovjetiske fallskjermstyrker og marineinfanteri. Man kan diskutere om dette var realistisk, for eksempel i forhold til kvaliteten på befal. Men øvelsene til Heimevernet var mer intensivt enn repetisjonsøvelsene til Hæren, noen av de uavhengige kompaniene til Hæren manglet i stor grad repetisjonsøvelser i det hele tatt. Sperrestillingene var relativt statiske, noe som krevde mindre fra heimevernsbefalet. Paradokset var at omorganiseringer for å skape tyngre avdelinger betydde mer sentralisert kontroll, noe som gjorde at grasrotinitiativ ble vanskeligere å få igjennom.

Fokuset skulle forandre seg igjen; dette etter Sovjets bruk av

spesialstyrker under invasjonen av Afghanistan. Deres nye konsept «taktisk overraskelse» skisserte opp en mer aktiv sabotasje av vestlige kommando-, kontroll- og kommunikasjonsanlegg på et tidlig tidspunkt i en konflikt for å utjevne det man så på som vestlig overlegenhet. Heimevernets oppmerksomhet dreide tilbake mot en tidlig fase av en konflikt; gråsonen mellom krig og konflikt -initialfasen- der sovjetiske spesialsoldater ble anslått å skulle slå til. Fokuset ble nå i større grad på bruk av Heimevernets styrker i fredstid før krig regelrett brøt ut. Fokuset ble, litt enkelt sagt, på objektsikring i fredstid.

Gjennom 1990-tallet og på begynnelsen av 2000-tallet preget «fredstilpassingen» Heimevernet; man tok ut maskingevær fra den vanlige stridsoppsetningsplanen. Sperrestillingene forsvant på 90-tallet og objektsikring og juridiske spørsmålsstillinger i forhold til operasjoner i fred ble vektlagt. Fokus kom i større og større grad på det som i dag benevnes som territoriale operasjoner; beskyttelse av kritisk infrastruktur og samfunnsfunksjoner. De store reduksjonene av mobiliseringshæren betydde en økt tilgang av befal og rekrutter til Heimevernet. Det betydde også at Heimevernet ble den viktigste norske reservestyrken, og hvis Norge skulle mobilisere militært var det hovedsakelig Heimevernet man kunne mobilisere. Utviklingen betydde at Heimevernet på mange måter var bedre tilpasset 11. september-angrepet

enn forsvarsgrenene. Heimevernet var tilpasset en fredstrussel som også innebar bombeangrep og sabotasje mot offentlige mål, og senere ga denne tilpasningen fordel i forhold til hybridkrigsforings-trusselen som ble satt på agendaen etter Russlands intervensjon i Ukraina i 2014.

Heimevernet var også i forandring gjennom spesialisering og differensiering. Heimevernet åpnet først for dette gjennom HVs spesialstyrker, de såkalte 016-avdelingene, som ble nedlagt i 2011. Senere gjennom innsatsstyrkene, og begge type enheter hadde et eget rekrutteringsmønster, hyppigere og annerledes trening og kunne brukes mer fleksibelt geografisk. Til slutt kom også differensieringen internt i de vanlige områdene, hvor enkelte tropper kunne bli prioritert i forhold til kvalitet på mannskapet. Dette betydde at en del av Heimevernet igjen fikk flere støttevåpen. Spesialiserte funksjoner ble nå utviklet slik som innsatsstyrker og styrker for overvåkning og kontroll, men disse styrkene understøttet på mange måter objektsikringsfokuset.

I dag er en del av fokuset lagt på mottak og beskyttelse av allierte styrker. Heimevernet vil forandre seg over de neste 75 årene, men en del av arven som grasrotinitiativ og nærhet må og vil antagelig bestå. Heimevernet er, og har alltid vært, den delen av Forsvaret som er nærmest befolkningen og gir/har gitt Norge en verdifull kapasitet i krig og fred.

PROFESSOR STIG JARLE HANSEN

Professor Stig Jarle Hansen er i dag leder for masterprogrammet i internasjonale forhold ved Norges Miljø- og biovitenskapelige universitet. Han medvirket i Centcom/Africoms etterevaluering av nederlaget til den islamske stat i Irak i 2016-2017, og er i dag bidragsyter til det amerikanske marinekorpsets MES Insights. Hansen har tidligere fungert som risikoanalytiker for danske Risk Intelligence. I perioden 2006-2010 skrev han for Jane's Intelligence Review. Hansen har også vært foredragsholder ved United States Special Operations Command, Natos Intelligence Fusion Centre, Nato Defense College og den britiske militærmisjonen til Nigeria samt andre militære institusjoner.

Feltuniform M/1914

Pattern 37 og feltuniform A/44

Feltuniform M/51

Feltuniform M/75

Feltuniform M 02

Bildene viser en oversikt over Hærens feltuniformer fra førkrigstid frem til i dag. Da Heimevernet ble opprettet var det stort sett befal som fikk tak i feltuniformer, mens soldatene brukte sivile klær. Så feltuniform M/1914, Pattern 37 og A/44 var ikke utbredt i HV, men noen få hadde det.

Først i 1952 startet utrulleringen av M/51, men det gikk mange år før alle soldatene fikk lik feltuniform. Utlevering av M/75 startet i 1994, det er denne feltuniformen de fleste i Heimevernet har i dag. Heimevernets innsatsstyrker bruker M 02.

FELTUNIFORM

I Heimevernets første år opererte soldatene med egne klær og nymalte tyske hjelmer. 75 år etter bruker HV-soldatene en 30 år gammel feltjakke og feltlue fra 1952.

TEKST: Tore Ellingsen FOTO: Theodor Huseby Grønnerød

I løpet av 1947 var det omtrent 100 000 soldater i Heimevernet, og i de første årene møtte de opp i nesten alle slags klær på trening og øvelse. Område- og troppsbefal var noenlunde korrekt antrukket med samme type uniform, men resten hadde på seg vadmelsklær, busserull, topplue, skyggelue og til og med hatt. Soldatene tok det de fant, så det ble en broket forsamling med engelske jakker, svenske uniformer og uniform fra arbeidstjenesten under krigen. Det var polske, tyske og østerrikske feltluer, engelske og svenske bukser og til og med norske uniformer fra før krigen.

DÅRLIG UTSTYR FRA DAG ÉN

Forsvarsdepartementet satt i 1946 opp en treårig plan slik at HV skulle få våpen, ammunisjon, uniformer og utstyr fra Hæren. Den planen fungerte særdeles dårlig. På tampen av Heimevernets andre år, i 1948, skrev oberst Mons Haukeland følgende i sin julehilsen til befal og heimevernsoldater:

«Dette arbeidsåret har på mange måter vært vanskeligere enn det første, blant annet fordi vi ikke har kunnet gi HV-soldatene det utstyr og de treningsmuligheter som kunne være ønskelig. Selv om uniforms- og våpenspørsmålet vil bli løst i nærmeste fremtid, så er det ikke trolig at vanskelighetene vil forsvinne ved årsskifte.»

FOLKERETTENS KRAV

I løpet av 1947 fikk Heimevernet 3100 uniformer fra Hæren – 700 ekserseruniformer og 2400 overtrekksuniformer – som ble prioritert utdelt til en så stor del av befalet som mulig. Det gikk noen år før Heimevernet kunne stille som en noenlunde ensartet uniformert enhet. I mellomtiden brukte man det man kunne få tak i. I utgangspunktet var soldatene pålagt å øve i sivile klær, men på grunn av klesrasjonering vokste kravet om å få utlevert uniform og spesielt fottøy. Dette ble forsøkt løst ved bruk av overtrekksuniformer og en gummistøvelmodell, såkalte gruvestøvler. Disse

støvlele var i bruk lenge og ble etterhvert erstattet med støvler modell 66.

I april i 1948 inngikk Norge en avtale med USA der Heimevernet skulle få kjøpt 90 000 amerikanske arbeidsuniformer. Det viste seg at det ikke var arbeidsuniformer, men overtrekksuniformer som ikke var laget for norsk klima. Det skapte såpass dårlig stemning at generalinspektør Haukeland igjen måtte ut med en forklaring:

«Her må man være merksam på at det dreier seg om overtrekksuniformer som ikke er beregnet på å være tilstrekkelig bekleddning, men for det første skal tilfredsstillende Folkerettens krav på uniformering og for det annet beskytte soldatenes klær».

Generalinspektøren forsikret også soldatene om at dette ikke var de endelige uniformene soldatene skulle ha. I 1951 måtte generalmajor Haukeland igjen forklare til Heimevernsbladet hvorfor soldatene i Heimevernet enda ikke hadde fått uniformer.

HÆREN LÅNTE UNIFORMER

Departementet regnet med at det ville

være mulig å skaffe feltuniformer til Heimevernet i løpet av første halvdel av 1951 med stoff fra USA og oppsyng i Norge. I 1952 fikk Heimevernet stoff til feltuniformer i gave av USA, men ettersom Hæren også manglet 30 000 uniformer, lånte de store mengder av stoffet. «Lånet» ble først tilbakebetalt til jubileumsåret 1956. De første tildelinger av feltuniform av typen M/51 fant sted våren 1952, men det gikk mange år før flertallet av soldatene hadde den feltuniformen.

Det gikk lang tid før HV fikk US- hjelmer. I enkelte distrikt kom disse først rundt 1980. De var produsert i Østerrike. Tyskerhjelmer var mest vanlig, men en del britiske hjelmer som vist på bilde var også i bruk.

I 1993 startet innkjøpet av M/75 feltjakke til HV. Utlevering av uniformen startet i 1994 og først langt utpå 2000-tallet var alle M/51 uniformer erstattet med M/75. Denne feltuniformen bruker soldater i områdestrukturen fremdeles. Feltlua som man også bruker i dag, ble innført og utlevert første gang i 1952. Den ble da benevnt

«HV-lue, ny modell». I forbindelse med etablering av innsatsstyrken i 2005 fikk de 3000 innsatsstyrkesoldatene de nye membranuniformene, M02.

NYE FELTUNIFORMER

Sverige, Danmark, Finland og Norge skal kjøpe felles uniformer. Målet for uniformprosjektet Nordic Combat Uniform (NCU) er å anskaffe et felles, fleksibelt stridsuniformsystem. Det er første gang de fire nordiske landene går sammen om en fellesanskaffelse av denne størrelsen. Prosjektet NCU er ferdig med testing av uniformene og i løpet av høsten 2021 blir kontrakten skrevet under. Selv om uniformen vil bli den samme i de fire nordiske landene, vil uniformene se ulike ut fordi landene får egne kamuflasjemønstre.

Både felt- og garnisonsplagg skal fornyes. Det blir innerbekledning mot kroppen, en kampuniform som også kan brukes i leir, et isolasjonslag og ytterbekledning. De første uniformene vil bli levert til Forsvaret i 2024. På sikt skal disse uniformene også ut til alle i Heimevernet.

AVDELINGSVÅPEN I HEIMEVERNET

Her er en oversikt over de mest brukte avdelingsvåpen i Heimevernet gjennom tidene.

TEKST: Kristian Kapelrud FOTO: Arkiv

BOMBEKASTER

5 CM BOMBKASTER TYSK (GRANATWERFER 36)
Produsent: Rheinmetall
Kaliber: 5 cm
I bruk: 1947-1957

BOMBEKASTER

BRITISK BOMBKASTER ORDNANCE ML 2 INCH MORTAR
Produsent: Mauser-Werke
Kaliber: 7,62 mm
I bruk: 1947-1957

BOMBEKASTER

60 MM BOMBKASTER M2 USA
Produsent: Edgar Brandt
Kaliber: 60 mm
I bruk: 1957-1967

PANSERVERNVÅPEN

ENERGA-GRANATEN
Produsent: MECAR (Belgia)
Kaliber: Lett pansergranat
I bruk: 1950-1970 (Erstattet av M-72)

PANSERVERNVÅPEN

PVRK 60- OG 88 MM M. A. T. M 9 BAZOOKA
Produsent: United States Army
Kaliber: 60mm-88 mm
I bruk: 60 mm 1951-88 mm 1960-1975

PANSERVERNVÅPEN

M 72 66 MM
Produsent: Nammo
Kaliber: 66 mm
I bruk: 1970-d.d

REKYLFRIE KANONER

57 MM REKYLFRI KANON M 18
Produsent: USA Kroger and Musser
Kaliber: 57 mm
I bruk: 1976-1990

REKYLFRIE KANONER

106 MM REKYLFRI KANON
Produsent: USA Army
Kaliber: 106 mm
I bruk: 1976-1990

REKYLFRIE KANONER

84 MM REKYLFRI KANON CARL GUSTAV
Produsent: Saab Bofors Dynamics
Kaliber: 84 mm
I bruk: 1976-d.d

MASKINGEVÆR

Madsen maskingevær M/1914 (M/1922)
Produsent: Rekylriffel Syndikat/ Kongsberg Våpenfabrikk
Kaliber: 6,5 mm
I bruk: Ca. 1940-1952 (i Forsvaret)

MASKINGEVÆR

BREN LMG
Produsent: British Enfield
Kaliber: 7,7 mm
I bruk: Fra 1953 til starten av 60-tallet

MASKINGEVÆR

7,62 MM MASKINGEVÆR M/1918 (BROWNING AUTOMATIC RIFLE)
Produsent: Browning
Kaliber: 7,62 mm
I bruk: 1961-1970

MASKINGEVÆR

MG-34
Produsent: Louis Stange
Kaliber: Opprinnelig 7,92 mm. Senere ombygd til 7,62 da det ble standard i NATO
I bruk: 1956-1985

MASKINGEVÆR

MG-3
Produsent: Heckler & Koch
Kaliber: 7,62 mm
I bruk: 1985-d.d (avløste MG-34)

MITRALJØSER

COLT-BROWNING 12,7 MM M/2
Produsent: Colt-Browning
Kaliber: 12,7 mm
I bruk: (innført i Forsvaret) 1940-d.d
Funfact: Ble også brukt i Luftvern-Heimevernet som firling.

MITRALJØSER

HOTCHKISS MITRALJØSE 6,5MM (M/1897)
Produsent: Kongsberg våpenfabrikk (lisens. Opprinnelig Fransk)
Kaliber: 6,5 mm
I bruk: 1947-1955

SKARPSKYTTERRIFLE

12,7 MM MØR
Produsent: Barret
Kaliber: 12,7 mm
I bruk: 2005-d.d

Listen er ikke fullstendig og mange av årstallene er omtrentlige.

HVOR GÅR DIN GRENSE?

Heimevernet går inn i en høst med mye øving og trening. Sjef Heimevernet forventer at kultur og samarbeidsklima er på agendaen når folk igjen samles i Heimevernet.

TEKST: Siv Iren Brænd FOTO: Theodor Huseby Grønnerud

Undersøkelser fra 2018 og 2020 viser at flere av Forsvarets ansatte og soldater i førstegangstjeneste blir utsatt for mobbing og seksuell trakassering.

I Heimevernet er det mitt ansvar å sette fokus på dette, men alle har et ansvar, og spesielt lederne i HV, sier sjef Heimevernet Elisabeth Michelsen, før hun fortsetter:

I høst starter vi en kampanje for å bygge kompetanse, bevisstgjøre og forebygge. Kampanjen skal nå ut til alle soldatene i HV gjennom våre ledere. Det skal eksempelvis lagges gode caser som danner grunnlaget for gode refleksjoner og diskusjoner for å skape trygghet i lagene, troppen, områdene og innsatsstyrkene våre. Trygghet er grunnlaget for tillit, og tillit er helt avgjørende i organisasjonen vår.

Hun ønsker at kampanjen i tillegg skal tydeliggjøre og få folk til å reflektere over at man har forskjellige grenser. Det skal være takhøyde for å kunne si ifra direkte hvis man opplever noe som bryter med egne grenser.

Alle skal også være godt kjent med

hvordan man kan få hjelp og hvordan man varsler kritikkverdige forhold.

I det neste tiåret går vi inn i en relativt stor utvikling av HV. Det kommer mange yngre soldater inn og det blir en endret kjønnsbalanse. Kampanjen vi nå starter skal også forberede oss på dette. Vi må alle være bevisst på det forebyggen- de «hva kan jeg selv gjøre?»

Dette er ikke noe vi kun skal gjøre i et skipertak med en kampanje, vi skal få dette til å bli en del av vår kultur, sier hun.

Første skritt er å definere hvem vi i er. Derfor har hun skrevet skrevet «hvem er vi og hva står vi for» som et første utkast til starten av arbeidet.

Når vi skal definere hvem vi er må vi se på de historiske røttene, vi har mange ting ved oss som er bra som vi må opprettholde. Og så er det hva vi står for, hvordan er vårt moralske kompass? Hvor stødig står vi på verdiene våre, hvor mye har vi reflektert over de og hvordan etterlever vi de i hverdagen?

Dette skrevet er laget for å gi alle noe å reflektere over og forhåpentligvis kjenne seg igjen i, og ønske å være en del av, avslutter sjef Heimevernet.

Hvem er vi og hva står vi for?

Gutta på skauen med røtter til Milorg og Kompani Linge gikk foran og viste vei. De la grunnlaget for den forsvarsviljen som bor i det norske folk, viljen til å forsvare heimen vår og landet vårt. De sa, aldri skal vi stå like uforberedt som den i gang i 1940, «aldri mer 9.april». Som et ektefødt barn av motstandsbevegelsen står vi i Heimevernet på skuldrene til disse kjempene.

Nå er det vår vakt! Heimevernet er også i dag folkeforsvaret, som det var ved opprettelsen i 1946. Av og for folket. Vi er viktig for nasjonens forsvarsvilje. Vårt mandat og rolle i samfunnet bygger på tillit. Folket må ha tillit til at vi kan løse alvorlige oppdrag om det kreves.

Men tillit internt er også viktig. Det skal være trygt å være HV-soldat og fundamentet for denne tryggheten er tillit. Tillit mellom mennesker, mellom soldater, og det begynner alltid med hver enkelt av oss. Heimevernet består av mennesker med ulik bakgrunn, ulike oppfatninger, ulike sans for humor, ulike grenser. Vi verdsetter denne ulikheten. Skal vi lykkes med å bygge tillit må våre verdier være fundamentet for hvordan vi omgås hverandre. Standarden du selv bruker er den standarden du selv aksepterer og her er vi alle rollemodeller.

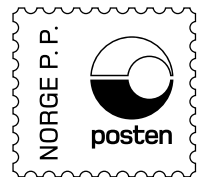
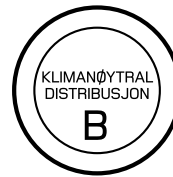
I HV er vi avhengig av at alle utnytter sitt handlingsrom for å løse oppdragene. Noen ganger vil vi trå feil, da rydder vi opp etter oss. I HV tør vi å gjøre feil, fordi vi løfter våre egne opp igjen. Ingen skal stå alene om de snubler. Vi tolererer ikke de som misbruker sin makt, posisjon eller tillit for å utnytte en kollega. Frykt og utrygghet undergraver vår operative evne. I HV tør vi å møte fienden – også hvis de er blant oss. Dersom noen undergraver vår virksomhet tar vi affære – uansett hvor i organisasjonen man er, fordi HV og menneskene i HV betyr noe for oss. Vi lar ingen ligge igjen hvis vi må trekke oss tilbake, hverken på slagmarken, på treningen eller på møterommet.

Uten alle er vi ingen. HV står foran en positiv utvikling der unge kvinner og menn blir valgt ut til HV-tjeneste rett etter førstegangstjenesten. Vi er trent, både mentalt og fysisk for å mestre kriser og krig om det skulle oppstå. Utgangspunktet er en folkelig og positiv omgangsform der det er nullvisjon for psykisk og fysisk mobbing og trakassering på alle grunnlag. Vi vet at det skjer, vi vet at det er forbudt. Vi har alle et ansvar. Vi skal fremelske en kultur der vi både løser oppdrag og tar vare på hverandre. Vi beskytter hele befolkningen, vi muliggjør Forsvarets operasjoner, tar imot våre allierte og vi tar vare på hverandre. Overalt alltid.

Med vennlig hilsen

Elisabeth G. Michelsen

Returadresse:
HEIMEVERNSSTABEN
POSTBOKS 393 TERNINGMOEN
2403 ELVERUM

SETT AV DATOEN 6. DESEMBER

**DA ER DET DEN STORE
"UNIFORM PÅ JOBBEN-DAGEN"**

***Ta på deg uniformen og
bli med å feire Heimevernet 75 år!***

Scan meg for
mer informasjon